

Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma

Nimi	Jyväskylän esiopetuksen opetussuunnitelma
Kunta	Jyväskylä
Hyväksymispäivämäärä	20.5.2025
Pdf luotu	5.6.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	6
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	9
2.3. Arvoperusta.	11
2.4. Oppimiskäsitys.	13
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	13
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	16
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	17
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	17
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	23
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	24
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	27
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	28
4.1. Monipuoliset työtavat.	28
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	30
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	32
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	35
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	38
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	40
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen.	40
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	41
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	43
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	44
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	48
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	50
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	51
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	52
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.	54
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	54
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	55

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	56
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	56
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	58
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	60
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	60
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	61
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	61
6. Opiskeluhoolto.	63
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	63
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	68
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	68

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtävien hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.

Jyväskylän esiopetussuunnitelman laatimiseen liittyvät ratkaisut

Jyväskylän esiopetussuunnitelma on kuntatasoinen ja se velvoittaa esiopetuksen henkilöstöä toimimaan suunnitelman mukaisesti kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa. Kunnallisten palvelujen lisäksi velvoittavuus koskee niitä yksityisiä päiväkotia, joista kaupunki ostaa esiopetusta. Yhteisen esiopetussuunnitelman lisäksi jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa laaditaan vuosittain lukuvuosisuunnitelma.

Lukuvuosisuunnitelmasta ilmenee päivittäinen esiopetusaika, esiopetuksen ryhmäjärjestelyt, yhteistyön muodot, opiskeluhoito sekä laadulliset tavoitteet, arviointi ja kehittäminen. Suunnitelmassa kerrotaan, kuinka esiopetuksen toimipaikassa toteutetaan paikalliseen esiopetussuunnitelmaan kirjattuja yhteisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Lasten ja huoltajien ajatukset ja toiveet vaikuttavat esiopetuksen toimipaikkojen laatutavoitteisiin ja näkyvät

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

toimipaikkojen lukuvuosisuunnitelmissa. Lukuvuosisuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja, ja ne ovat luettavissa kunkin päiväkodin verkkosivuilta.

Jyväskylän esiopetuksessa noudatetaan toimipaikkakohtaista, varhaiskasvatuksen kanssa yhdessä laadittua toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista esiopetuksessa seurataan ja arvioidaan jatkuvasti.

Jyväskylän kaupungin esiopetussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomeksi. Ruotsinkielisessä esiopetuksessa noudatetaan Jyväskylän esiopetussuunnitelmaa. Jyväskylän esiopetussuunnitelman hyväksyy sivistyslautakunta.

Tämä esiopetussuunnitelma korvaa vuonna 2025 laaditun Jyväskylän esiopetussuunnitelman. Esiopetussuunnitelman uudistamiselle oli tarve lainsäädännöllisten muutosten myötä. Esiopetussuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä on vastannut palvelujohto yhdessä asiantuntijatiimin ja varhaiskasvatuksen moniammatillisen työryhmän kanssa. Jyväskylän paikallinen esiopetussuunnitelma on laadittu jatkumona Jyväskylän paikalliselle varhaiskasvatussuunnitelmalle, sekä edelleen perusopetuksen opetussuunnitelmalle.

Esiopetussuunnitelmassa ei toisteta valtakunnallisen esiopetussuunnitelman perusteisiin kirjattuja asioita. Valtakunnallisen perustetekstin jälkeen on kirjattu Jyväskylässä yhteisesti noudatettaviksi sovitut, Jyväskylän esiopetukseen liittyvät omaleimaiset asiat.

Esiopetussuunnitelmaa tehdään huoltajille ja lapsille tunnetuksi osallistavin ja toiminnallisin tavoin. Esimerkkinä muun muassa lasten yksilölliset suunnitelmat, toiminnalliset perheillat, sekä dokumentointi valokuvoin, videoin ja tekstein. Paikallisen esiopetussuunnitelman tavoitteet ovat linjassa seuraavien Jyväskylän kaupungin ohjaavien asiakirjojen kanssa:

- Jyväskylän Kaupunkistrategia 2026–2029
- Jyväskylän Yhdenvertaisuussuunnitelma 2022–2026
- Jyväskylän Kasvun ja oppimisen kehittämisohjelma 2026–2029
- Jyväskylän Varhaiskasvatussuunnitelma
- Jyväskylän Perusopetuksen opetussuunnitelma

Esiopetussuunnitelman mukainen henkilöstön osaamisen kehittäminen

Jokainen päiväkodin johtaja ja esiopetuksen työntekijä on velvoitettu tutustumaan esiopetussuunnitelmaan. Esiopetuksen alueellisia perehdytys- ja keskustelutilaisuuksia järjestetään yhteisten tavoitteiden kirkastamiseksi ja hyvien käytäntöjen jakamiseksi. Lisäksi henkilöstölle järjestetään yhteisiä koulutuksia. Koulutukset ja osaamisen kehittämisen menetelmät perustuvat lukuvuosittain rakentuvaan Osaamisen kehittämisen suunnitelmaan.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tukeen (luku 5).

Esiopetuksen polku Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan hyvää arkea ja sensitiivistä vuorovaikutusta, jotka edistävät lasten ja aikuisten hyvinvointia. Hyvä arki muodostuu lämminhenkisestä yhdessäolosta, monipuolisesta, pedagogisesti suunnitellusta toiminnasta, sekä päivittäisestä fyysisestä aktiivisuudesta, levosta ja ruokailusta. Jyväskylässä rakennetaan yhtenäistä kasvun ja oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen, sekä edelleen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja otettiin käyttöön päiväkotikouluissa 1.8.2025 ja jatkossa sitä hyödynnetään myös laajemmin esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen yhteistyössä. Pedagogisen käsikirjan tarkoituksena on raamittaa yhteistä toimintaa esiopetuksessa ja alkuopetuksessa.

Jyväskylän pedagogisesti korkeatasoisessa esiopetuksessa iloitaan oppimisesta ja huolehditaan siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus saada monipuolisia oppimiskokemuksia. Esiopetussuunnitelma ei aseta lapsille tiettyä yhtenäistä oppimisen tavoitetasoa. Varhaiskasvatuksen opettaja keskusteleekin kunkin lapsen tarpeista, toiveista, vahvuuksista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen, kehityksen tukeminen, sekä oppimisedellytysten parantaminen ennen kouluikää on yhdenmukainen periaate Jyväskylän kaupunkistrategian kanssa.

Esiopetuksessa toteutuu lasten osallisuus inklusiivisten periaatteiden ja arvojen mukaisesti. Esiopetuksessa toteutetaan varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa ja opetuksen järjestämisessä kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita. Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää sitä, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiä ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, työvälineitä sekä mahdollisuus käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Esiopetuksessa oppiminen on toiminnallista ja se tapahtuu leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden ja itseään ilmaisten.

Lasten mielestä paras leikkipaikka eskarissa:

- "Ulkona kalliot: siellä on paljon kiviä, voi olla lattia on laavaa-leikkiä."
- "Oranssilla matolla kokoontumispaikalla. Siellä saa olla rauhassa."

- ”Eskarissa opitaan eskaritehtäviä, kirjaimia, numeroita, muotoja. Osaan jo lukee – se on sitä eskaritaitoo!”
- ”Minä tykkään leikkiä. Haluan leikkiä legoilla.”
- ”Sisällä kotisleikkipaikka.”

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalakei²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalakei²³, tasa-arvotalakei²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotalakei³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

20 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

21 Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

22 Varhaiskasvatustalakei (540/2018) 12 § (1228/2020)

23 Yhdenvertaisuustalakei

24 Lakei miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintotalakei (434/2003)

31 Lakei viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslakei (731/1999) 6 §

33 Perusopetuslakei 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslakei 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatustalakei 12 §

36 Perusopetuslakei 27 §

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatustilaa⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatustilaa 12 §

44 Varhaiskasvatustilaa 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

luvussa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Esiopetuksen järjestäminen Jyväskylässä

Esiopetuksen järjestämisestä Jyväskylässä vastaa Varhaiskasvatuspalvelut. Jyväskylässä suurin osa esiopetusikäisistä lapsista osallistuu samassa päiväkodissa myös varhaiskasvatukseen aamuisin ennen esiopetuksen alkamista ja/tai esiopetusajan jälkeen iltapäivisin/iltaisin. Näin ollen esiopetusryhmän koko määräytyy varhaiskasvatuslain mukaan. Myös esiopetusryhmän henkilöstömitoitus on varhaiskasvatuslain mukainen. Jyväskylän jokaisessa esiopetusryhmässä pitää olla vähintään yksi varhaiskasvatuksen opettaja, jolla on esiopetuspätevyys.

Esiopetuspäivän aikana lapset jaetaan pedagogisin perustein erilaisiin toiminnallisiin pienryhmiin. Pienryhmässä toimiessaan lapsen osallisuus mahdollistuu. Pienessä ryhmässä lapsen on turvallista opetella niitä taitoja, joita hän tarvitsee isommassa ryhmässä työskennellessään.

Lapsen esiopetuspaikka järjestetään lähipalveluperiaatteen mukaisesti mahdollisimman lähellä lapsen kotia. Tällä pyritään turvaamaan lapselle yhtenäinen oppimisen polku. Tiettyä perusopetuksen koulua ei voida luvata lapselle esiopetuksen alkaessa, koska koulujen oppilaaksiottoalueet vaihtelevat. Lapselle osoitetaan koulupaikka jostain lähialueen koulusta. Esiopetus ja alkuopetus tekevät kiinteää yhteistyötä esiopetusvuoden aikana. Yhteistyö ja joustavat opetusjärjestelyt korostuvat erityisesti päiväkotikouluissa, joissa on päivittäin mahdollisuus lasten ja henkilöstön väliseen yhteistyöhön.

Esiopetuksen päivittäinen toiminta-aika vaihtelee toimipaikkakohtaisesti ollen joko klo 8.30–12.30, tai klo 9.00–13.00. Vuorohoitoa tarjoavissa päiväkodeissa esiopetusta järjestetään lasten hoitoaikojen mukaisesti. Lapsella on oikeus esiopetukseen (yhteensä 700 tuntia), ja siihen osallistumisen tulee olla säännöllistä. Muista kuin sairauspoissaoloista sovitaan esiopetusryhmän henkilöstön kanssa.

Esiopetuskielinä ovat suomi ja ruotsi. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa. Kaksi yksityistä päiväkotia tarjoavat englanninkielistä esiopetusta. Monikieliset esiopetusikäiset lapset voivat osallistua opetustoimen järjestämään oman äidinkielen tai ylläpitokielen opetukseen kaksi tuntia viikossa. Opetusryhmä muodostetaan, jos siihen kuuluu vähintään neljä oppilasta ja kyseiseen kieleen löytyy opettaja.

Jokaiselle esiopetusikäiselle lapselle laaditaan Lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Esiopetuskeskustelut aloitetaan mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Tarkoituksena on ensisijaisesti kuulla lasta ja hänen huoltajiaan, jolloin vähitellen tullaan tutuiksi ja opitaan, missä vaiheessa kasvuun ja kehitystään lapsi on. Lasta koskevia esiopetuskeskusteluja käydään vähintään kaksi kertaa vuodessa ja lapsi osallistuu niihin soveltuvien osien omien edellytystensä mukaisesti. Huoltajille tiedotetaan esiopetuksen tavoitteista ja toimintatavoista sähköisillä tiedotteilla sekä huoltajien tapaamisissa. Esiopetuksesta kerrotaan myös esiopetusta järjestävien päiväkotien verkkosivuilla.

Jyväskylä on sitoutunut toimimaan Unicefin Lapsiystävällinen- kuntamallin periaatteiden mukaisesti. Kaiken toiminnan taustalla ovat lapsen oikeudet ja niiden toteutuminen arjessa.

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

Parhaita leikkejä eskarissa lasten kokemina:

- ”Parhaat leikit on ajaa käsin työnnettävillä rekka-autoilla ulkona.”
- ”Oma matikkavihko ja oma kynä.”
- ”Palikkahuone: siellä on paljon pehmeitä, isoja palikoita, joilla voi rakennella majoja ja temppeilla.”
- ”Parhaat leikit: piirtäminen; viskarikahvilaleikki; sähly; kalaleikki poikien kaa. Mä olen siinä dino ja tuun syömään poikien magneetikalat. Naps, naps vaan.”
- ”Eskaritehtävät ainakin on kivoja eskarissa. Ja kotis ja piirtäminen ja kaverin kanssa leikkiminen ulkona.”

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opetteluun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin.

53 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Esiopetus osana oppimisen polkua Jyväskylässä

Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat yhtenäisen lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia tukevan kokonaisuuden. Kaikissa esiopetusryhmissä esiopetuksen tavoitteet, toimintatavat ja pedagogiikka ovat samansuuntaiset. Esiopetusryhmissä toiminnassa ja pedagogiikassa huomioidaan lapsilähtöisyys. Lasten yksilölliset tarpeet, oppimisen tavoitteet ja mielipiteet otetaan huomioon, kun henkilöstö suunnittelee ja kehittää toimintaa sekä oppimisympäristöjä.

Hyvä alku oppimisen polulle

Lapselle on tärkeää saada totutella esiopetuspaikkaan vähitellen, jo ennen varsinaisen esiopetuksen alkamista. Varhaiskasvatuksen Hyvä alku- toimintamalli tukee turvallista esiopetuksen aloitusta. Hyvä alku- toimintamalliin kuuluvat aloituskeskustelut, tutustumiskäynnit ja huoltajien mahdollisuus olla mukana lapsen esiopetuksen aloituksessa. Ennen esiopetuksen alkamista huoltajien kanssa sovitaan aloituskeskustelun ajankohta. Keskustelussa on mahdollista hyödyntää erilaisia viestinnän välineitä, kuten Teams- ja videopuheluita. Jyväskylän kaupungin esiopetushenkilöstöllä on käytettävissään Hyvä alku-toimintamalliin liittyvää tukimateriaalia.

Lapsilla ja huoltajilla on mahdollisuus käydä tutustumassa esiopetuspaikkaan, toimintaympäristöön ja käytäntöihin ennen lukuvuoden alkua. Tutustumiskäynneillä lapsi, huoltajat ja esiopetusryhmän henkilöstö tutustuvat toinen toisiinsa ja keskustelevat lapsen esiopetukseen ja yhteistyöhön liittyvistä asioista.

Huoltajien ja lasten toivotaan tuovan esiin omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Huoltajien kokemukset lapsensa kehityksestä, oppimisesta, mielenkiinnon kohteista ja aikaisemmista oppimisympäristöistä ovat tärkeää tietoa esiopetuksen henkilöstölle. Varhaiskasvatuksen opettaja keskustelee huoltajien kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista.

Esiopetuksen alkaessa huoltajille järjestetään tilaisuus, jossa kerrotaan esiopetuksen tavoitteista ja työtavoista. Lukuvuoden aikana järjestetään myös muita tilaisuuksia ja tapahtumia, joissa huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetusryhmän toimintaan sekä muihin huoltajiin. Huoltajat ovat tervetulleita osallistumaan lapsensa esiopetuspäivään sekä aloitusvaiheessa että muina aikoina. Oman vanhemman tai muun läheisen ihmisen mukanaolo on lapselle tärkeää. Samalla se tuo lapsen läheisille esiopetuksen arkea tutuksi.

Tiedottamisen välineenä esiopetuksessa on käytössä EdLevo-sovellus, jonka käyttöön henkilöstö opastaa huoltajia. Muista viestinnän muodoista kodin ja esiopetuksen välillä keskustellaan ja sovitaan kullekin perheelle sopiva viestinnän tapa.

Esiopetuksessa jokaiselle lapselle laaditaan Lapsen yksilöllinen suunnitelma mahdollisimman pian esiopetuksen alkamisen jälkeen, yhteistyössä huoltajien kanssa ja lasta kuunnellen. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan liittyvä keskustelu käydään huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Lapsen yksilöllinen suunnitelma on lukuvuoden aikana täydentyvä asiakirja ja sen toteutumista arvioidaan läpi vuoden. Ryhmän pedagoginen toiminta rakentuu lasten yksilöllisten suunnitelmien pohjalta. Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon kokopäiväpedagogiikka. Lapsen yksilöllinen suunnitelma kirjataan sähköiseen muotoon Muksunettiin.

⁵⁴ Perusopetuslaki 35 §

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömäämiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Jyväskylän esiopetuksen arvoperusta

Jyväskylän esiopetuksen arvoperusta pohjautuu Jyväskylän Kaupunkistrategiaan. Arvoja ovat inhimillisyys ja saavutettavuus, rohkeus, vastuullisuus, avoimuus ja turvallisuus. Strategian kärkiä ja poikkileikkaavia teemoja on kuvattu alla olevassa kuviossa.

55 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

56 Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

57 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

58 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

59 Yhdenvertaisuuslaki 6 §

JYVÄSKYLÄ ON KASVAVA KANSAINVÄLINEN SIVISTYSKAUPUNKI

Kuvio: Jyväskylän Kaupunkistrategian arvot

Kaupunkistrategian mukaisesti toimimme esiopetuksessa ihmislähtöisesti: kuunnellen, kohdaten ja kunnioittaen. Katsomme rohkeasti tulevaisuuteen ja kokeilemme uusia tekemisen tapoja. Kestävä toiminta, jossa otamme huomioon ihmiset, ympäristön ja talouden vastuullisuutta. Rakennamme luottamusta ja turvaa tuleville sukupolville. Lapsen oikeuksien edistäminen on olennainen osa tätä työtä. Avoimuus on myös esiopetuksessa vuoropuhelua, tiedon jakamista ja osallistumisen mahdollistamista. Turvallisuus on perusta hyvinvoinnille ja luottamukselle.

Jyväskylän kaupunkistrategian arvot tehdään esiopetuksessa näkyviksi inklusio- ja lähipalveluperiaatetta noudattaen. Inklusiivisessa esiopetuksessa on kyse kaikkien lasten tasa-arvosta, yhdenvertaisuudesta, moninaisuuden arvostamisesta, osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Toteutuakseen inklusio vaatii jatkuvaa pohdintaa sen taustalla vaikuttavien arvojen toteutumisesta käytännössä. Inklusio on koko ajan kehittyvä prosessi, jota ei nähdä vain jonain didaktisena lähestymistapana tai keinona lisätä oppimisen tehokkuutta. Inklusio on arvo, josta keskustellaan arjen työssä. Se on jatkuvaa keskinäistä oppimista, jossa ongelmat ratkaistaan luovasti, ja jossa pyritään löytämään yhä parempia tapoja huomioida moninaisuus.

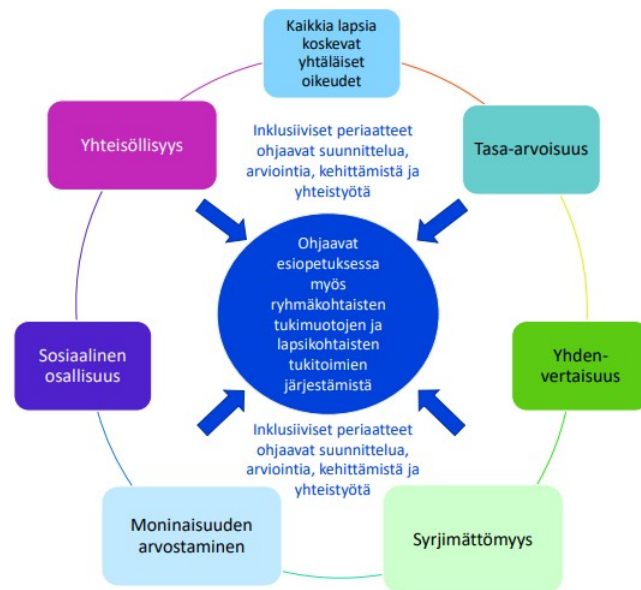
Inklusiivisessa esiopetuksessa kaikilla lapsilla tulee olla keinoja saada äänensä kuuluviin ja kertoa iloistaan, mieltymyksistään, harmituksistaan, sekä mahdollisuus esittää myös kritiikkiä. Osallisuus, sosiaalinen osallisuus ja yhteenkuuluvuus kuuluvat inklusion käsitteeseen. Osallisuuteen kuuluu lapsen mahdollisuus vaikuttaa toimintaansa ja toimintaympäristöihinsä.

Inklusiivisessa kasvatuksessa ja opetuksessa varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on etsiä sopivia opetusmenetelmiä ja eriyttää opetusta. Kaikkien lasten oppimista edistetään monipuolisella ja rikkaalla oppimisympäristöllä, jossa keskeisintä on lasten ja henkilöstön välinen vuorovaikutus. Inklusion tavoitteena on lapsen hyvä arki, sekä oppimisen ilon löytäminen ja sen vahvistaminen.

Inklusiiviset periaatteet esiopetuksessa

- Esiopetusta järjestetään ja kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen.
- Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa.
- Inklusiivisessa esiopetuksessa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

25.3.2025 | OPETUSHALLITUS

Kuvio: Jyväskylän esiopetuksen arvopohja perustuu inklusiiviseen periaatteeseen

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja

opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestävän ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestävän elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Laaja-alaisen osaamisen painotuksia Jyväskylän esiopetuksessa

Ajattelu ja oppiminen

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena on tukea lasta löytämään oma, luontainen tapansa oppia ja työskennellä – uteliaasti ihmetellen ja yhdessä oivaltaen. Lapsia rohkaistaan huomaamaan omat ja toisten onnistumiset ja vahvuudet. Heidän oppimistaan tehdään näkyväksi ja heitä autetaan tunnistamaan oma edistymisensä, jotta luottamus omaan osaamiseen vahvistuu. Leikki on lapselle luontainen tapa toimia ja jäsentää todellisuutta. Leikki antaa tilaa lapsen omille ajatuksille ja mielikuvitukselle. Leikkiin osallistumalla ja leikistä tekemiensä havaintojen perusteella henkilöstö tukee lapsen ajattelun taitojen kehitystä.

Jyväskylässä on kehitetty 5–8-vuotiaiden yhtenäistä oppimisen polkua. Esiopetusryhmien ja alkuopetuksen välinen yhteistyö pitää sisällään monenlaista toiminnallista yhdessä oppimista. Yhteistyömuodot ja toteutustavat vaihtelevat päiväkodeittain ja kouluittain. Päiväkotikouluissa yhteistyö on päivittäistä ja joustavaa. Toimintaa ohjaa Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja. Suunnitelmallisella esi- ja alkuopetuksen yhteistyöllä vaikutetaan myönteisesti lasten oppimisen ja kehittymisen jatkumoon, sekä otetaan huomioon lasten yksilölliset tarpeet.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan vuorovaikutusta ja kulttuurisensitiivisyyttä. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri-, kieli- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kesken edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista ilman ennakkoluuloja. Esiopetushenkilöstön vastuulla on lämpimän, kaikkia arvostavan, osallisuutta sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän vuorovaikutusilmapiirin luominen. Kaikki voivat turvallisesti ilmaista omaa kulttuuriaan ja tulla hyväksytyiksi sekä kuulluiksi.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsen hyvinvointi luo perustan uusien tietojen ja taitojen oppimiselle. Jyväskylän esiopetuksessa henkilöstö tukee lasten myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittymistä. Jyväskylän varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa käytetään Hyvinvoinnin vuosikelloa, jonka avulla harjoitellaan ja vahvistetaan lasten tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja. Henkilöstö auttaa lapsia ilmaisemaan tunteitaan ja tarpeitaan sekä sanoittaa lapsille hankalia tilanteita. Lasten kanssa opetellaan turvataitoja myös digitaalisissa ympäristöissä, keskustellen esimerkiksi ikä- ja kehitystasoon sopivista mediasisällöistä, kuvan ottamiseen ja julkaisemiseen liittyvistä luvista, sekä tekijänoikeusasioista.

Jyväskylässä esiopetuksen tärkeänä tavoitteena on Kaupunkistrategian mukaisesti innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Esiopetuksen toiminnassa näkyy henkilöstön tietoisuus liikkumalla oppimisen tärkeydestä. Henkilöstö kannustaa lapsia aktiiviseen työskentelyyn ja mahdollistaa toiminnallisen ympäristön. Lapsella on mahdollisuus valita erilaisia työskentelytapoja. Hän voi toimia seisten, vatsallaan maaten, tai jumppapallon päällä istuen. Henkilöstö ohjaa lapsia tietoisesti näihin erilaisiin työskentelytapoihin. Esiopetuksessa liikutaan ja ulkoillaan päivittäin joka säällä, kaikkina vuodenaikoina. Retket lähiympäristöön ovat luonteva osa

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

esiopetuksen toimintaa. Omaehtoisen sekä tavoitteellisen pedagogisesti suunnitellun liikkumisen myötä lapsi saa iloa ja myönteisiä kokemuksia omasta osaamisestaan.

Jyväskylän esiopetuksessa ruokailut nähdään sekä lapsen jaksamista ja hyvinvointia tukevinakin hetkinä, että kasvatus- ja opetustilanteina. Jyväskylän esiopetuksessa noudatetaan THL:n julkaisemaa Terveyttä ja iloa ruoasta - varhaiskasvatuksen ruokailusuositusta (2018). Esiopetuksessa tutustutaan eri ruokiin ja ruokakulttuureihin, harjoitellaan hyviä ruokailutapoja ja perehdytään kestävään kehitykseen. Ruokaan tutustutaan päivittäin eri aistien välityksellä.

Esiopetuksessa oleville lapsille mahdollistetaan rauhoittuminen päivän aikana. Lapsen levosta ja unen tarpeesta keskustellaan lapsen itsensä sekä hänen huoltajiensa kanssa. Henkilöstö järjestää lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan erilaisia tapoja rentoutumiseen ja lepoon. Lapsia autetaan tunnistamaan itselleen sopivat tavat rauhoittua ja levätä.

Lasten kommentteja aiheeseen, mitä eskarissa pitäisi olla, "unelmien eskari":

"Tosi paljon karkkia, eikä nukkaria!"

"Katolle pystyis kiivetä ja eskari olisi sateenkaaren värinen. Katolta vois laskea mäkeä alas. Siellä olis yksisarvisia pihalla."

"Nukkumahuone"

"No, että täällä saisi enemmän juosta."

"Hyvää ruokaa."

Monilukutaito

Monilukutaito perustuu laajaan käsitykseen lukutaidon eri osa-alueista. Se kytkeytyy erityisesti ajattelun ja oppimisen taitoihin: leikkiin, luovuuteen, tutkimiseen ja kokeilemiseen. Monilukutaitoa harjoitellaan oppimisen eri alueilla. Eri muodoissa ja ympäristöissä olevia viestejä opetellaan tulkitsemaan, tuottamaan ja käyttämään. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lapsille monipuolinen tekstiympäristö, pääsy eri tietolähteisiin sekä etsiä ja arvioida saatavilla olevaa tietoa kriittisesti yhdessä lasten kanssa.

Viestintätaitojen kehittymistä edistetään esiopetuksessa harjoittelemalla toiset huomioon ottavaa vuorovaikutusta. Lapsilla on mahdollisuus monipuoliseen ilmaisuun ja tuottamiseen. Esiopetuksessa opetellaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä yhdessä keskustellen, kokeillen ja tuottaen. Medialukutaito liittyy kiinteästi monilukutaitoon, ja tätä kehittyvää taitoa harjoitellaan esiopetuksessa esimerkiksi tutustuen eri mediasisältöihin. Henkilöstön tehtävänä on opastaa lapsia toimimaan ympäröivässä mediakulttuurissa vastuullisesti ja turvallisesti.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Jyväskylän esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus käyttää teknologiaa monipuolisesti. Digitaaliset laitteet ovat osa oppimisympäristöä. Ne ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisen välineitä. Esiopetuksessa opetellaan teknisiä perustaitoja, kuten laitteen ja sovelluksen käynnistämistä, sammuttamista, lataamista, näppäintaitoja, sekä hiiren ja selaimen käyttöä. Lapsia kannustetaan tiedonhakuun ja opetellaan tiedon kriittistä arviointia. Esiopetuksessa opetellaan yhteisöllistä työskentelyä, vuorovaikutusta ja hyviä tapoja digitaalisissa palveluissa sekä digiturvataitoja.

Henkilöstön tehtävänä on ohjata lapsia tutustumaan arjen teknologiaan ja keskustella teknologian käytöstä lasten elämässä. Lasten kanssa opetellaan digitaalisiin ympäristöihin liittyvää sanastoa ja käsitteitä, sekä tutustutaan digitaalisiin palveluihin liittyviin ohjeisiin. Lapset otetaan aktiivisesti mukaan hyödyntämään digitaalisia ympäristöjä leikeissä sekä oppimisen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Jyväskylässä on lasten digitaitojen edistämiseen laadittu Varhaiskasvatuksen digikäsikirja.

Lasten ja huoltajien kanssa keskustellaan vapaa-ajan ruutuajasuosituksista sekä niiden merkityksestä lapsen kasvulle ja kehitykselle.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keskeinen osa inklusiivista esiopetusta. Lapset osallistuvat esiopetuksessa yhteisten pelisääntöjen ja toimintatapojen luomiseen. Lapset ovat mukana suunnittelemassa toimintaympäristöjä. He esimerkiksi toteuttavat erilaisia ratkaisuja pitkäkestoisen leikin mahdollistamiseksi.

Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että esiopetusryhmässä jokaisella on turvallinen olo. Tällöin lapsen on helppo tuoda omat ajatuksensa ja mielipiteensä esiin. Esiopetusryhmään rakennetaan toimintatapoja, jotka mahdollistavat kaikkien lasten kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen, sekä avun pyytämisen ja saamisen. Henkilöstöllä on monia keinoja lasten mielipiteiden, kiinnostuksen kohteiden ja ajatusten kuulemiseen. Näitä ovat esimerkiksi keskustelut, haastattelut, kuvien avulla kertominen, lasten toiminnan havainnointi, videokuvaaminen ja valokuvaaminen. Ryhmän yhteisistä asioista voidaan sopia esimerkiksi äänestämällä, jolloin opitaan myös demokratian tapoja. Lapsia kannustetaan vastuulliseen kuluttamiseen ja kestävään elämäntapaan.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätty esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta*
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta*
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat*
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.*

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinna
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyytteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶¹ on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶². Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

61 Perusopetuslaki 2 §

62 Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylän esiopetuksessa

Joustavasti muodostetut lapsiryhmät

Jyväskylän esiopetuksessa lapsen etu otetaan huomioon rakentamalla joustavia lapsiryhmiä. Joustavasti muodostettavista lapsiryhmistä käytetään vakiintuneesti nimitystä pienryhmä. Pienryhmät voivat olla esiopetusryhmän kiinteä tai vaihtuva osa. Niiden tavoitteena on jakaa lapset tarkoituksenmukaisiin ja pedagogisesti suunniteltuihin ryhmiin. Ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon lasten yksilölliset kehityksen, oppimisen ja tuen tarpeet, lasten kannalta tarkoituksenmukaiset sosiaaliset suhteet ja henkilöstön osaaminen suhteessa lasten tuen tarpeisiin. Lisäksi huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet, oppimistyyli sekä temperamentit. Pienryhmiä muodostetaan joustavasti, joten niiden koko vaihtelee toiminnan tavoitteiden ja lasten tarpeiden mukaan. Pienryhmätoiminta turvaa lapsen oikeuden olla omassa viiteryhmässään.

Esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa pienryhmätoiminnan pedagogisesta suunnittelusta. Pienryhmää ohjaa varhaiskasvatuksen opettaja tai muu kasvatusvastuullinen työntekijä. Lasten tarpeiden ja toiminnan luonteen mukaan työntekijöitä voi olla useampia.

Vuorohoitoa tarjoavassa esiopetuksen toimipaikassa pienryhmien muodostaminen vaihtelee läsnä olevien lasten mukaan. Esiopetusta järjestetään tällöin esimerkiksi ilta-aikana tai viikonloppuna.

Toimipaikan lukuvuosisuunnitelma ja lapsiryhmän pedagoginen suunnitelma (PESU)

Esiopetuksen toimipaikalle laaditaan lukuvuosisuunnitelma. Lukuvuosisuunnitelma tarkoittaa esiopetuksen paikallista toteutusta. Suunnitelman avulla ennakoitaan erityisesti toimipaikan yhteistä suunnittelua opetusjärjestelyjen ja tarvittavien tukimuotojen osalta.

Kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa käytetään tiimin suunnittelun työvälineinä lapsiryhmien pedagogista suunnitelmaa (PESU) ja henkilöstön pedagogista lukujärjestystä, joiden avulla luodaan sujuvuutta arkeen ja eheyttä lapsen päivään. PESU on henkilöstön työn suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen sekä perehdyttämisen työväline. Suunnitelman keskeinen tavoite on ohjata ja dokumentoida pedagogista arvokeskustelua sekä tukea tavoitteellista ja suunnitelmallista kokopäiväpedagogiikkaa. Pedagogisen lukujärjestyksen avulla aikataulutetaan ja jäsennetään henkilöstön ja lapsiryhmän toimintaa.

PESU:un kirjataan oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka ovat osa esiopetusryhmän toimintakulttuuria. Niiden avulla edistetään koko ryhmän oppimista. PESU:un kirjataan myös ryhmäkohtaiset tukimuodot: varhaiskasvatuksen opettajan antama yleinen tukiopetus ja opetuskielen tukiopetus, sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Näitä kuvataan tarkemmin kappaleessa 5.2.

Toimintakulttuurin arviointi suunnittelun perustana

Jyväskylän esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään arvioimalla laatua monimuotoisesti ja säännöllisesti lukuvuoden aikana. Arviointiin osallistuvat lapset, lasten huoltajat, henkilöstö ja yhteistyötahot. Esiopetusryhmälle asetetaan vuosittain laadulliset tavoitteet ja sovitaan, kuinka tavoitteiden saavuttamista arvioidaan.

Jyväskylän varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arviointikäytänteitä täydennetään Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) digitaalisella laadunarviointijärjestelmällä (Valssi). Valssijärjestelmä tukee varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lakisääteistä arviointitehtävää. Valssista saatu arviointitieto ja sen pohjalta laaditut tavoitteet kirjataan päiväkotien toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmiin. Asiakastyytyväisyyttä arvioidaan monimenetelmällisesti ja tuloksista keskustellaan huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Jatkuvaa toimintakulttuurin kehittämistä Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylässä esiopetuksen kehittämisessä hyödynnetään uusinta tutkimustietoa. Valtakunnallista arviointi- ja kehittämistyötä sekä yhteiskunnallista keskustelua seurataan aktiivisesti, muutoksia havainnoidaan ja haasteisiin pyritään vastaamaan. Paikallisten oppilaitosten kanssa tehdään tutkimus-, koulutus- ja harjoitteluyhteistyötä. Yhteistyö perustuu molemminpuoliseen osaamisen jakamiseen. Jyväskylän esiopetuksella ja Jyväskylän yliopistolla on useita yhteishankkeita, joiden avulla kehitetään esiopetuksen toimintakulttuuria sekä henkilöstön pedagogista osaamista ja arviointiosaamista.

Henkilöstön pedagogista ja ammatillista toimintakulttuuria vahvistetaan erilaisin rakentein. Näihin kuuluvat muun muassa pedagogiset keskustelut, tiimipalaverit, työyhteisöjen suunnittelu-, kehittämis- ja arviointitilaisuudet, sekä koulutusillat ja -päivät. Lisäksi arjen ammatilliset kohtaamiset tukevat jatkuvaa oppimista, osaamisen jakamista ja yhteistä kehittämistä.

Esiopetuksen ja perusopetuksen yhtenäisen kasvun ja oppimisen polun kehittäminen on keskeinen tavoite Jyväskylässä. Esi- ja perusopetuksessa toimitaan Yhtenäisen opinpolun vuosikellon mukaisesti. Lasten ja perheiden kanssa työskentelevät toimijat tekevät alueellista yhteistyötä lasten sujuvan kasvun ja oppimisen polun sekä hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa lapsiryhmien muodostamisessa huomioidaan lasten yksilölliset kehitys- ja oppimistarpeet sekä tarkoituksenmukaiset sosiaaliset suhteet. Joustavissa pienryhmissä toteutettava toiminta vahvistaa lapsen yksilöllistä huomioimista, leikkirauhaa, pitkäkestoista leikkiä, vuorovaikutusta sekä arjen tilanteiden pedagogista hyödyntämistä.

Henkilöstön läsnäololla ja leikkietoisuudella on keskeinen merkitys lasten leikin ja leikissä oppimisen tukemisessa. Leikkiä havainnoimalla työntekijä tunnistaa, mitä taitoja ja asioita lapsi harjoittelee omaehtoisessa leikissä. Toimintaympäristöä muokataan ja välineitä sekä materiaaleja arvioidaan ja valitaan siten, että ne tukevat leikkirauhaa ja pitkäkestoista leikkiä.

Leikkiryhmien kokoonpanoa ja leikki-ideoita mietitään yhdessä lasten kanssa. Leikille on aikaa sisällä ja ulkona. Henkilöstö tukee kaikkia lapsia pääsemään mukaan leikkeihin ja auttaa heitä kehittämään leikin sisältöjä. Lisäksi henkilöstö dokumentoi leikki-ideoiden toteutumista, ja tekee näin lasten leikin näkyväksi.

Henkilöstö rohkaisee lapsia ilmaisemaan ajatuksiaan ja näkemyksiään sekä kertomaan mielipiteitään. Lasten ajatukset ja mielipiteet otetaan huomioon toiminnan sekä toiminta- ja leikkiympäristöjen suunnittelussa. Näin lapselle syntyy kokemus ryhmään kuulumisesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa ryhmän arkeen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa painotetaan osallisuutta vahvistavaa toimintakulttuuria, johon kuuluvat yhteisöllisyys, laadukas kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukeva pedagogiikka sekä tunne-, turva- ja vuorovaikutustaidot. Tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitoja opetellaan ja harjoitellaan arjen kohtaamisissa. Oppimisen tukena käytetään soveltuvia materiaaleja ja menetelmiä. Lasten kanssa harjoitellaan havaitsemaan, tulkitsemaan ja sanoittamaan kehon ja mielen hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin viestejä.

Toimintakulttuurin kehittämisen ytimessä on hyvä arki, jossa toteutuvat myönteinen, hyväksyvä ja arvostava vuorovaikutus, turvallinen kasvatusilmapiiri sekä lasten ja aikuisten osallisuus. Lapsen oppimisen ja osallisuuden edistämiseksi, varmistamiseksi ja vahvistamiseksi esiopetusryhmän henkilöstö selvittää lapsen mielenkiinnon kohteet sekä lapsen kokemukset omasta osallisuudestaan ja toimijuudestaan. Henkilöstö huolehtii siitä, että kaikki lapset voivat vaikuttaa oman esiopetuksensa arkeen. Lapset saavat ilmaista ajatuksensa ja mielipiteensä esimerkiksi leikin, musiikin, liikunnan ja taiteiden avulla.

Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan yhdenvertaisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Tämä näkyy opetustilanteissa ja leikkien ohjaamisessa käytettävien välineiden, materiaalien ja kirjallisuuden valinnassa. Esiopetuksessa laaditaan toimipaikkakohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelmia laadittaessa käydään keskustelua siitä, miten yhdenvertaisuus toteutuu toiminnassa, ja millaisia toimenpiteitä sen toteutumiseksi arjessa tehdään.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylässä kehitetään tietoisesti henkilöstön kielellistä, kulttuurista ja katsomuksellista osaamista erilaisten koulutusten, konsultaation ja oppaiden avulla. Kielitietoisuus koskettaa kaikkia lapsia, mutta monikielisten lasten kodalla siihen kiinnitetään erityistä huomiota. Esiopetuspäivän kielitietoiset tavat toimia tukevat myös lapsen suomi toisena kielenä -opetusta (S2-opetus). Lisäksi järjestetään suunniteltua S2-pienryhmäopetusta.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän kasvun ja oppimisen palveluissa on käytössä Hyvinvoinnin vuosikello. Sen teemojen avulla toimipaikoissa käsitellään lasten kanssa hyvinvointiin liittyviä asioita. Esiopetuksessa tunne- ja vuorovaikutustaitoja opetellaan arjen kohtaamisissa. Pienissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa lasten lämpimän kohtaamisen sekä empatiataitojen opettamisen. Oppimisen tukena käytetään erilaisia materiaaleja ja menetelmiä. Henkilöstölle koulutetaan tunnetaitoja. Lasten kanssa harjoitellaan havaitsemaan, tulkitsemaan ja sanoittamaan kehon, mielen hyvinvoinnin sekä pahoinvoinnin viestejä. Arjen säännöllisyys, liikkuminen, ruokailu, uni ja rentoutuminen ovat hyvinvointioppimisen keskeisiä teemoja varhaiskasvatuksessa.

Esiopetusta koskevat turvallisuuteen, hyvinvointiin, ennaltaehkäisevään toimintaan ja kriisityöhön liittyvät linjaukset ja ohjeet on koottu sähköiseen APUA-mappikonaisuuteen. Se toimii päiväkodin johtajan työkaluna turvallisuusjohtamisessa ja on osa henkilöstön perehdytysaineistoa. APUA-mapista löytyvät kaikki lasten, henkilöstön ja toimintaympäristön turvallisuuteen liittyvät keskeiset asiakirjat.

Jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa on käytössä suunnitelmallinen ja systemaattinen väkivallan, kiusaamisen, häirinnän ja syrjinnän vastainen toimintamalli, VKHS-malli. VKHS-malliin on kirjattu konkreettisia keinoja ja menetelmiä, kuinka yhteisöllisyyttä, osallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta vahvistamalla ennalta ehkäistään kiusaamista ja edistetään varhaista puuttumista. Malliin on kuvattu puuttumisen, seurannan ja jälkituen vaiheet. Esiopetuksen toimipaikoissa lapset ohjataan käyttämään kiusaamisen vastaista Peli Seis! -menetelmää. Menetelmän avulla lapset opettelevat kohtaamiensa ristiriitatilanteiden pysäyttämistä ja selvittämistä.

Jyväskylä on strategiansa mukaisesti liikuntapääkaupunki. Esiopetuksessa henkilöstö tarjoaa lapsille monipuolisia mahdollisuuksia liikkumiseen sisätiloissa ja ulkona. Arjessa korostetaan lapsen päivittäisen fyysisen aktiivisuuden merkitystä, esimerkiksi mallittamalla toimintaa. Henkilöstö osallistuu liikunnalliseen toimintaan yhdessä lasten kanssa. Liikuntaa lisätään myös esimerkiksi päivittäisiin siirtymiin.

Jyväskylän esiopetuksessa vahvistetaan lasten myönteisiä luontokokemuksia ja luonnon kunnioittamista. Lapset havainnoivat, tutkivat ja pohtivat asioita ja ilmiöitä. Heitä ohjataan kiinnittämään huomiota kierrättämiseen, säästäväisyyteen ja materiaalien kohtuulliseen käyttöön. Näin edistetään lasten kasvamista kestäväan elämäntapaan. Leluja ja tarvikkeita kierrätetään ryhmien välillä, lapset osallistuvat lajitteluun ja ympäristön siivoamiseen. Yhteistyötä tehdään Mustankorkean kanssa.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶³ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti ja suunnitelmallisesti erilaisia oppimisympäristöjä. Erityisesti arvostetaan lähellä olevaa luontoa ja rakennettua ympäristöä esiopetuksen oppimisympäristöinä. Jyväskylän retkeilykohteita, luontopolkuja ja laavuja hyödynnetään oppimisen paikkoina. Lisäksi käytetään Jyväskylän kaupungin ja yhteistyökumppaneiden tarjoamia palveluja. Esimerkiksi koulut, kirjastot, museot, Kulttuurilaista, liikuntapaikat ja seurakunnat tarjoavat monipuolisia palveluitaan myös esiopetukseen.

Esiopetuksen henkilöstö arvioi Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU) fyysisten oppimisympäristöjen käyttöä sekä toimivuutta esimerkiksi viihtyvyyden ja esteettisyyden, ergonomian ja mukavuuden sekä esteettömyyden näkökulmasta. Psykkistä ja sosiaalista oppimisympäristöä arvioidaan muun muassa ryhmäytymisen, tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittamisen, kaverisuhteiden tukemisen sekä positiivisen palautteen antamisen näkökulmasta. Säännöllinen arviointi ohjaa varhaiskasvatuksen opettajia kehittämään esiopetusryhmänsä toimintaa ja oppimisympäristöjä tarkoituksenmukaisemmiksi. Huoltajia

kannustetaan osallistumaan oppimisympäristöjen suunnitteluun ja arviointiin esimerkiksi arjen yhteistyökeskusteluissa ja säännöllisissä asiakaskyselyissä.

Lasten mielestä paras paikka eskarissa:

"Ulkoilu, koska siellä saa leikkiä ihan omia leikkejä mitä on keksinyt"

"Aistihuone: siellä voi leikkiä ja sen saa ihan pimeäksi."

"Metsä, koska siellä voi rakennella ja kiipeillä."

"Sali, koska sieltä löytyy yleensä kavereita."

"Sisällä pelipaikka, jossa voi pelata Uno, Kimbleä ja Afrikan tähteä."

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoitojen käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁴ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälittäjiä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

⁶⁴ Perusopetuslaki 47 a §

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁵. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyön muodot Jyväskylän esiopetuksessa

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö Jyväskylässä

Esiopetuksen toteutumiselle luodaan pohja yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen. Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään lapsille ja huoltajille aloituskeskustelu ja tutustumispäivä. Lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa käydään keskustelut lapsen esiopetukseen liittyen vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Syksyn ensimmäinen keskustelu käydään mahdollisimman pian lapsen aloitettua esiopetuksessa. Keskustelussa käydään läpi lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin liittyviä asioita, esimerkiksi lapsen suhteet ja vuorovaikutus kavereiden ja hänen ympärillään olevien läheisten ihmisten kanssa.

Lapsen omille ajatuksille annetaan tilaa, ja hän osallistuu oman suunnitelmansa laadintaan mahdollisuuksiensa mukaan. Lapsen kanssa keskustellaan etukäteen esiopetukseen liittyvistä

65 Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

asioista, hänen toimintaansa ja ajatuksiaan voidaan valokuvata ja/tai videoida tai dokumentoida muulla tavoin keskustelua varten. Esiopetuskeskustelussa esille nousseet asiat kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita sekä yhdessä sovittuja asioita tukemaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Lapsen ja huoltajien näkemykset otetaan huomioon esiopetuksen toteuttamisessa ja Lapsen yksilöllisen suunnitelman laatimisessa. Keskustelussa sovitaan huoltajien kanssa lapsen mahdollisesta kasvun ja oppimisen tuen järjestämisestä sekä muusta mahdollisesta yhteistyöstä.

Viestintä huoltajien ja henkilöstön välillä tapahtuu sähköisen asiointijärjestelmän, Edlevon kautta. Lisäksi huoltajille välitetään tietoa ja dokumentoidaan toimintaa esimerkiksi esiopetusryhmän kuukausitiedotteilla ja valokuvilla. Huoltajat voivat viestittää lapsen arkeen liittyviä asioita esiopetuksen henkilöstölle puhelimitse soittamalla, tekstiviesteillä tai reissuviholla. Tiedottamiseen käytetään myös lapsiryhmän ilmoitustauluja, ovitiedotteita sekä päiväkotien ja kaupungin verkkosivuja. Päivittäisissä kohtaamisissa huoltajille kerrotaan lapsen yksilölliset, sekä ryhmän toiminnan kuulumiset.

Esiopetusryhmissä toimitaan Jyväskylän kaupungin viestinnän ohjeiden mukaan. Huoltajia pyydetään allekirjoittamaan Suostumus mediamateriaalin julkaisemiseen- lomake, jolloin esiopetusryhmiin saadaan tieto huoltajien toiveista ja mahdollisista rajoituksista lapsensa esiopetusta koskevasta julkisesta viestinnästä.

Huoltajien kanssa neuvotellaan heidän mahdollisuuksistaan, toiveistaan ja tavoistaan olla osallisena lapsen esiopetuksessa. Toiminta on avointa, ja huoltajia kutsutaan ja kannustetaan tulemaan tutustumaan esiopetukseen lukuvuoden aikana. Päivittäisen vuoropuhelun lisäksi huoltajilta kerätään palautetta toiminnasta erilaisin menetelmin.

Yhteistyö Jyväskylän esiopetuksessa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia tukevan jatkumon. Yhtenäistä opinpolkua kehitetään yhteistyössä perusopetuksen toimijoiden kanssa. Konkreettinen esimerkki tästä on Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja, joka otettiin käyttöön päiväkotikouluissa elokuussa 2025.

Esiopetuksen henkilöstö tekee monialaista yhteistyötä hyvinvointialueen henkilöstön kanssa. Säännöllistä yhteistyötä lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi tehdään muun muassa perhekeskusverkostoissa, sekä lastensuojelun, neuvolan ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa.

Yhteistyö siirtymävaiheissa Jyväskylässä

Siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen ovat tärkeitä vaiheita lapselle. Huolellinen suunnittelu, aktiivinen vuoropuhelu ja tiedon kulku, sekä jatkuva arviointi turvaavat mahdollisimman sujuvat siirtymävaiheet. Toimintaympäristön muutoksissa kaikilta lapsen kanssa toimivilta aikuisilta vaaditaan herkkyyttä ja lapsen kuuntelua, jotta lapsen siirtyminen toimintaympäristöstä toiseen sujuu mahdollisimman hyvin ja tukee lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lasten kanssa keskustellaan siirtymävaiheisiin liittyvistä tunteista ja ajatuksista.

Lapsen siirryessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen tulee tiedot lapsen kasvusta, oppimisesta ja hyvinvoinnista siirtää uuteen toimintaympäristöön. Lapsen ja hänen huoltajiensa ajatuksia kuullaan tiedonsiirrossa. Opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot tulee siirtää varhaiskasvatuksesta esiopetukseen sekä esiopetuksesta perusopetukseen salassapitovelvollisuuden estämättä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen opetuksen toteutuminen.

Lapsen vaihtaessa esiopetuksen toimipaikkaa kesken esiopetusvuoden Lapsen yksilöllinen suunnitelma toimitetaan uuteen esiopetuksen toimipaikkaan. Vastuu tiedonsiirrosta on sen esiopetustoimipaikan henkilöstöllä, josta lapsi siirtyy. Lasten yksilölliset suunnitelmat annetaan esiopetusvuoden päätyttyä lapsen tulevaan kouluun luokanopettajan ja erityisopettajan käyttöön. Esiopetuksen, perusopetuksen ja opiskeluhuollon ammattilaisten tiivis yhteistyö sujuvoittaa siirtymävaihetta ja takaa jatkumon lapsen mahdollisesti tarvitsemissa tukitoimissa.

Jyväskylän esi- ja perusopetuksen toimijat tekevät yhdessä työtä yhtenäisen oppimisen polun vahvistamiseksi varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen. Yhteistyötä ohjaa Yhtenäisen opinpolun vuosikello, joka sisältää yhteiset tavoitteet, rakenteet ja käytännöt esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyölle.

Jyväskylässä lapsi siirtyy esiopetuksesta perusopetukseen lähikouluperiaatteen mukaisesti. Lähikoulu ei välttämättä ole maantieteellisesti lapsen kotia lähinnä oleva koulu. Opetuksen järjestäjä voi osoittaa koulupaikan myös muilla pedagogisilla ja toiminnallisilla perusteilla. Tällaisia perusteita voivat olla esimerkiksi lapsen tuen tarve, kokoaikaisen erityisopettajan antaman opetuksen edellyttäminen sekä koulupaikkojen ja opetusryhmien tarkoituksenmukainen muodostaminen.

Jyväskylässä on useita päiväkotikouluja. Päiväkotikouluissa sovitaan tavoitteet ja käytännöt yhtenäisen toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen rakentamiseksi. Päiväkotikouluille on laadittu Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja. Pedagoginen käsikirja otetaan vähitellen käyttöön myös niissä päiväkodeissa ja kouluissa, jotka eivät sijaitse samassa kiinteistössä tai pihapiirissä.

Yhteistyö oppilaitosten kanssa

Koulutuskaupunkina Jyväskylässä tehdään tutkimus-, harjoittelu- ja koulutusyhteistyötä Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän ammattikorkeakoulun, Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradian sekä Jyväskylän Kristillisen Opiston kanssa.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat Jyväskylän esiopetuksessa

Uusia tietoja ja taitoja kartutetaan monipuolisesti toiminnallisia työtapoja käyttäen. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja käyttämään erilaisia menetelmiä kasvua, oppimista ja hyvinvointia tukevilla oppimisympäristöissä.

Jyväskylän esiopetuksessa pienryhmätoiminta on vakiintuneena toimintatapana. Pienryhmätoiminta tarkoittaa pedagogisesti suunniteltua tapaa organisoida lapsiryhmän toimintaa. Pienryhmät ovat joko kiinteä tai vaihtuva osa esiopetuksen lapsiryhmää, ja niiden tarkoituksena on jakaa lapsia pienempiin ryhmiin. Pienryhmän käsite on määritelty tarkemmin luvussa 3.1.

Tavoitteena on, että esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat lasten päivästä eheän kokonaisuuden. Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen tavoitteet

tukevat toinen toistaan. Kokopäiväpedagogiikan mukaisesti pienryhmien koko voi vaihdella päivän aikana myös läsnä olevan henkilöstön määrän mukaan. Kokopäiväpedagogiikassa kaikki arjen kohtaamiset ja toimet ymmärretään pedagogisesti arvokkaina oppimisen hetkinä. Pienryhmätoiminnan lisäksi lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toimia yksin tai esimerkiksi parin kanssa, sekä harjoitellaan toimimaan koko ryhmänä.

Lasten osallisuus on keskeinen periaate esiopetuksen työtapojen valinnassa. Ilmiöt, jotka nousevat lasten kokemusmaailmasta ja lapsia kiinnostavista asioista, vaikuttavat työtapojen valintaan. Lapset osallistuvat toiminnan ja työtapojen suunnitteluun sekä niiden valintaan kukin edellytystensä mukaisesti. Tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja vastuunottoa omasta toiminnastaan. Lasten kanssa yhteisen tutkimisen ja oppimisen teemoiksi nostetaan lapsia kiinnostavia ilmiöitä, joita ihmetellään, tutkitaan ja oivalletaan yhdessä. Samalla harjoitellaan toimimaan yhteisen päämäärän suuntaisesti. Tavoitteena on löytää kullekin lapselle ominainen tapa toimia ja oppia.

Toiminnallinen oppiminen

Toiminnallinen oppiminen sisältyy lapsen koko esiopetuspäivään kaikkine arjen tilanteineen. Toiminnallisen oppimisen lähtökohtana on lapsen osallisuus niin päivän pienissä arjen valinnoissa kuin laajemmissa oppimiskokonaisuuksissa. Monipuolisia työtapoja hyödyntäen lapset harjoittelevat käyttämään eri aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan, sekä nauttivat oivaltamisesta ja oppimisesta. Leikkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen, sekä tutkiminen ovat esiopetusikäisille lapsille ominaisia toimintatapoja ja siksi näihin toimintoihin on aikaa ja mahdollisuuksia päivittäin. Liikkumisesta, joka on Jyväskylän strategian yksi kärki, on tarkemmin luvussa 4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.

Leikki

Lapsi oppii leikkiessään. Leikki itsessään on arvokasta hetkessä olemista, ei vain toiminnallisen oppimisen väline. Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia, sekä tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittäminen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi sekä ohjattu että lasten omaehtoinen leikki eri muodoissaan ovat keskeinen työtapo esiopetuksessa. Leikkiin perustuvat kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota.

Esiopetushenkilöstön tehtävänä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata sekä rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. Henkilöstön läsnäolo ja osallistuminen auttavat lasta kiinnittymään leikkiin. Leikin juonen kehittyessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, esimerkiksi draamaa, liikuntaleikkejä, lukemista ja kirjoittamista. Erilaisille leikeille rakennetut oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia ottaa huomioon lasten erilaiset tavat ja tarpeet oppia ja opetella. Oppimisympäristöjen tulee mahdollistaa lasten pitkäkestoiset leikit.

Digitaaliset työtavat

Digitaalisia työvälineitä ja ohjelmia hyödynnetään monipuolisesti rikastuttamaan oppimista ja leikkiä. Medialukutaitoa opetellaan yhdessä tutkien, kokeillen ja oivaltaen. Samalla opetellaan ymmärtämään, mikä on satua ja mikä totta. Lapset ja henkilöstö tutkivat yhdessä lapsille merkityksellisiä mediasisältöjä ja niiden turvallista käyttöä. Lapsille mahdollistetaan aktiivinen rooli sekä median käyttäjinä että tuottajina. Henkilöstö kannustaa lapsia kokeilemaan erilaisia tapoja tuottaa digitaalisia sisältöjä luovasti ja mielikuvitusrikkaasti.

Unelmien eskarissa pitäisi lasten mielestä olla:

- "Unelmien eskari olisi sellainen, jossa lapset saisi päättää enemmän."
- "Kirjoja."
- "Oli koko ajan läksyjä. Siellä syötäs karkkia mutta myös ruokaa."

- ”Saisi neuloa puikoilla. Koulussahan opetellaan neulomaan, eskarissa voisi esiopetella.”
- ”Ei olis tehtäviä ollenkaan, kun aina kaikki keskeyttää. Haluaisin rauhallisia paikkoja.”

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁶ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁷ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁸. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁶⁹ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷⁰. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitivät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷¹.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa

66 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

67 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

68 Perusopetuslaki 22 §

69 Perusopetusasetus 10 §

70 Perusopetuslaki 22 §

71 Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷². Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylässä arviointia ohjaa paikallisella tasolla laadunarviointisuunnitelma, joka sisältää sekä arvioinnin vuosikellon että käytössä olevat arviointimenetelmät ja - työkalut. Henkilöstön itsearviointiin työkaluna hyödynnetään Valssi-laadunarviointijärjestelmää.

Jyväskylän esiopetuksessa toiminnan laatua arvioidaan monipuolisin menetelmin muun muassa organisaatio-, ryhmä- ja yksilötasolla. Näissä hyödynnetään esimerkiksi Valssia ja osallisuuskyselyitä. Huoltajia tiedotetaan virallisten viestintäkanavien kautta tulevista arviointikyselyistä sekä niiden tuloksista. Arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalveluiden ja esiopetuksen laadun kehittämiseksi. Jyväskylässä tehdään tiivistä oppilaitosyhteistyötä esiopetuksen laadun kehittämiseksi.

Toimialajohtaja ja palvelujohtaja vastaavat laadunhallinnasta ja nimeävät Kasvun ja oppimisen palveluiden arviointiryhmän vuosittain suunnittelemaan ja toteuttamaan sovittujen tavoitteiden mukaista kehittämiseen tähtäävää laadunarviointia.

Esihenkilöalueilla johtotiimit vastaavat oman alueensa esiopetuksen laadusta ja sen kehittämisestä. Toimipaikan lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet toimintakulttuurin kehittämiseksi. Toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Esihenkilöalueiden laadun kehittämisen tukena toimii kasvun ja oppimisen palveluiden asiantuntijatiimi.

Esiopetuksessa laaditaan lukuvuoden alussa jokaiselle lapselle Lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa. Suunnitelmaan kirjataan yhdessä sovitut esiopetuksen tavoitteet ja toimintatavat, joilla lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia tuetaan. Suunnitelman toteutumista arvioidaan huoltajien ja lapsen kanssa vähintään kerran toimintavuoden aikana.

Jyväskylän esiopetuksessa käytetään havainnoinnin, dokumentoinnin ja arvioinnin työvälineenä Eskarin arki –materiaalia. Materiaalin avulla voidaan tunnistaa lapsen hyvinvointiin ja oppimiseen liittyviä vahvuuksia ja riskitekijöitä.

Jyväskylässä esiopetuksen toiminnan arvioinnissa hyödynnetään Pedagogista suunnitelmaa (PESU). PESU toimii esiopetuksen toiminnan suunnitelmallisena arvioinnin välineenä. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa esiopetusryhmänsä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä.

Jyväskylän esiopetuksessa huoltajia kannustetaan osallistumaan esiopetuksen laadunarviointiin ja kehittämiseen. Huoltajat voivat osallistua esimerkiksi vanhempainoimikunnan toimintaan ja vanhempainiltoihin. Arjen kohtaamisissa huoltajilta saatu palaute toimii niin ikään toiminnan arvioinnin ja kehittämisen pohjana.

Jyväskylässä laaditun Yhtenäisen opinpolun vuosikellon tarkoituksena on sujuvoittaa lapsen siirtymää perusopetukseen, vahvistaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä tukea tiedonsiirtoa ja tuen jatkumoa. Vuosikello ohjaa esi- ja perusopetuksen välistä tiedonsiirtoa. Lukuvuoden päätteeksi esiopetuksesta siirretään Lapsen yksilöllisen suunnitelma lapsen tulevaan kouluun.

72 Perusopetuslaki 22 §

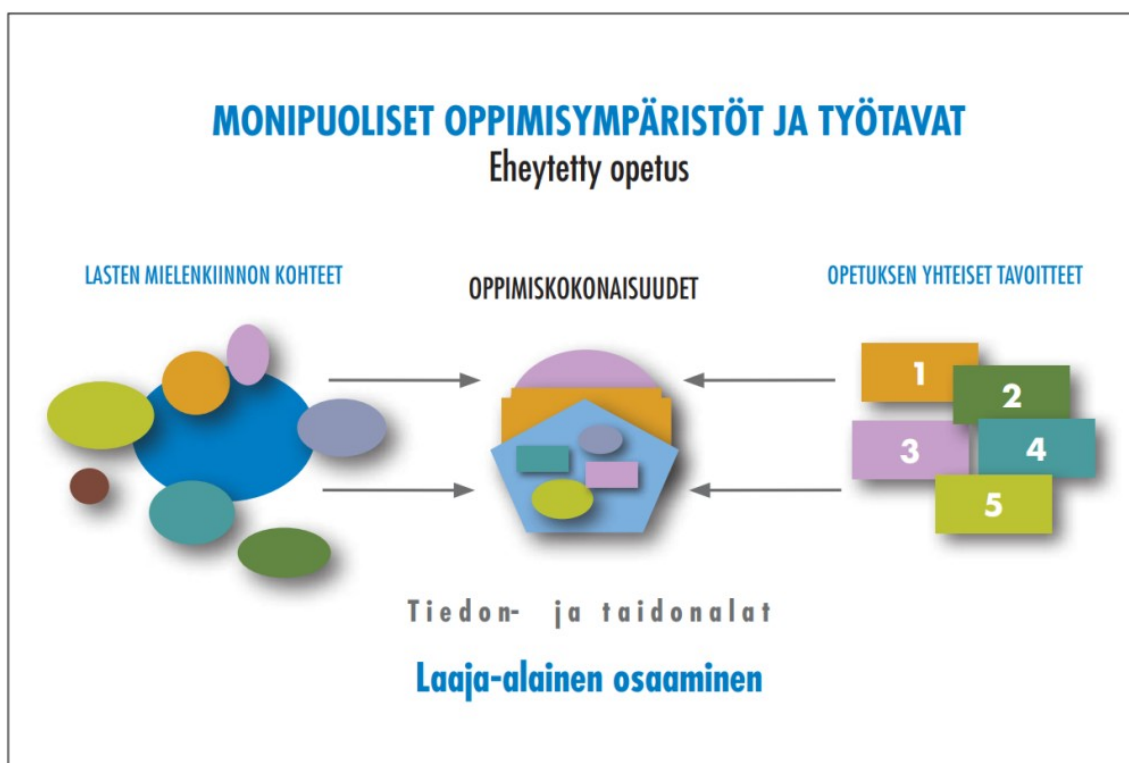
Jyväskylässä kaikki esiopetukseen osallistuneet lapset saavat yhtenäisen osallistumistodistuksen esiopetuksen päätteeksi.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa oppiminen nähdään vuorovaikutteisena prosessina, jossa varhaiskasvatuksen opettajalla on keskeinen ja aktiivinen rooli. Varhaiskasvatuksen opettaja antaa lapsille aikaa, esittää avoimia kysymyksiä, ihmettelee yhdessä heidän kanssaan ja sanoittaa ilmiöitä, joita nousee esiin lasten puheessa, leikissä ja muussa toiminnassa. Hän toimii oppimiskumppanina, joka osallistuu lasten kanssa erilaisiin oppimiskokonaisuuksiin säilyttäen samalla selkeän käsityksen omasta roolistaan ja toiminnan tavoitteista.

Varhaiskasvatuksen opettajan heittäytyminen mukaan toimintaan tukee lapsen oppimista ja osallisuutta. Hänen vastuullaan on suunnitella ja toteuttaa monipuolisia oppimiskokonaisuuksia, joissa huomioidaan kaikki esiopetuksen sisällölliset osa-alueet. Lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja tukee lapsia tunnistamaan omia oppimisstrategioitaan ja toimintatapojaan sekä rohkaisee heitä löytämään uusia tapoja oppia.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota turvallisen ja avoimen ilmapiirin luomiseen. Hyvät tavat ja yhteiset sopimukset rakentavat turvallista esiopetuksen arkea, jossa jokainen lapsi ja aikuinen tuntee kuuluvansa joukkoon. Esiopetusryhmän sopimukset neuvotellaan yhdessä lasten kanssa ja niitä harjoitellaan arjen tilanteissa. Kuvatuki auttaa lapsia hahmottamaan ja pitämään yhdessä päätetyt asiat mielessä. Sopimusten määrään kiinnitetään huomiota ja sopimuksia päivitetään lukuvuoden edetessä.

Lapsia ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan ihmisten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja ajatella ja elää. Yhdessä toimimista harjoitellaan tunnistamalla omia ja muiden tunteita, sekä ratkaisemaan ristiriitoja rakentavalla tavalla. Oikean ja väärän pohtiminen liitetään erilaisiin arjen tilanteisiin ja lasten kokemuksiin. Jyväskylän esiopetuksessa käytetään monipuolisia materiaaleja tunne-, turva- ja vuorovaikutustaitojen opetteluun, sekä tartutaan lapsia kiinnostaviin ajankohtaisiin aiheisiin ja ilmiöihin.

Ilmaisun monet muodot - kokonaisuuteen liittyvät yksityiskohtaisemmat tavoitteet Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylä on kaupunkistrategiansa mukaisesti kasvatus- ja kulttuurikaupunki. Kulttuuri on kaikkien saavutettavissa. Lapsille tarjotaan esiopetuksessa monipuolisia kokemuksia ja elämyksiä musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun avulla. Esiopetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä ja luontoa myös paikkana ilmaisun kokemuksille ja elämyksille. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa noudatetaan Kompassikulttuuriopetussuunnitelmaa, jonka mukaisesti esiopetusryhmille tarjotaan esityksiä ja taidepajoja. Jyväskylän opetus- ja kulttuuripalvelut sekä Kulttuuriaitta vastaavat Kompassikulttuuriopetussuunnitelman sisällöistä yhteistyössä paikallisten taidelaitosten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kielten rikas maailma -kokonaisuuteen liittyvät yksityiskohtaisemmat tavoitteet Jyväskylän esiopetuksessa

Kehittyvä kieli antaa lapsille osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Jyväskylässä on koulutettu henkilöstöä kielitietoisuudesta, vahvistettu tietoa ja taitoa tukea kaikkien lasten kielten oppimista. Kielellisiä valmiuksia ja kielellistä identiteettiä tuetaan suunnitelmallisesti jokapäiväisissä arjen tilanteissa. Esiopetuksessa kehitetään lasten kuuntelemisen ja puhumisen valmiuksia.

Keskeistä kielellisten taitojen kehittämisessä on vuorovaikutus toisten lasten ja henkilöstön kesken. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itsensä ilmaisun ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Jyväskylän esiopetuksessa arvostetaan autenttisuudessa vuorovaikutuksessa tapahtuvia kielen kehitystä tukevia luku-, loru-, ja lauluhetkiä. Henkilöstö lukee lapsille ääneen monenlaisia tekstejä, satuja, runoja ja loruja. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen ja kirjoja on aina lasten saatavilla. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti Jyväskylän kirjastopalveluita.

Laulut ja laululeikit ovat olennainen osa esiopetuksen arkea. Lauluissa henkilöstö käyttää omaa ääntään digitaalista ääntä enemmän. Digitaalisia laitteita ja välineitä hyödynnetään toiminnassa tarkoituksenmukaisesti.

Tutkin ja toimin ympäristössäni – kokonaisuuteen liittyvät yksityiskohtaisemmat tavoitteet Jyväskylän esiopetuksessa

Jyväskylän esiopetuksessa vahvistetaan lasten myönteisiä luontokokemuksia ja luonnon kunnioittamista. Lapset havainnoivat, tutkivat ja pohtivat asioita ja ilmiöitä. Heitä ohjataan kiinnittämään huomiota esimerkiksi kierrättämiseen, säästäväisyyteen ja materiaalien kohtuulliseen käyttöön. Näin edistetään lasten kasvamista kestäväan elämäntapaan. Lapset esimerkiksi kierrättävät leluja ja tarvikkeita ryhmästä toiseen, osallistuvat lajitteluun ja ympäristön siivoamiseen. Kaikissa esiopetusryhmissä vierailee Ällirobotti ja Intotutkija, jotka johdattavat lapset jätteiden lajittelemiseen leikin ja oivaltamisen avulla.

Kasvan, liikun ja kehityn – kokonaisuuteen liittyvät yksityiskohtaisemmat tavoitteet Jyväskylän esiopetuksessa

Liikunta on Jyväskylän kaupunkistrategian yksi kärki. Lapsia tuetaan kohti liikunnallista elämäntapaa pienestä pitäen. Esiopetuksen henkilöstö rakentaa toiminnallisia oppimisympäristöjä, jotka kannustavat liikunnalliseen aktiivisuuteen ja hyvinvointia tukevaan työskentelyyn. Lapsella on mahdollisuus valita erilaisia työskentelytapoja, kuten seisoen, vatsallaan maaten, tai jumppapallon päällä istuen. Henkilöstö ohjaa lapsia tietoisesti näihin erilaisiin työskentelytapoihin.

Jyväskylän esiopetuksessa huomioidaan varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Esiopetuksessa ulkoillaan päivittäin. Sekä sisä- että ulkotiloissa toteutetaan joka viikko pedagogisesti suunniteltua, ohjattua liikuntaa. Liikunnassa lasten tulee myös hengästyä.

Esiopetuksen henkilöstön esimerkki liikunnassa on tärkeää. Henkilöstö osallistuu piha- ja ulkoleikkeihin. Henkilöstön tehtävänä on aktivoida ja innostaa mukaan yhteisiin liikuntaleikkeihin myös vähemmän liikkuvat lapset. Tavoitteena on tarjota lapsille myönteinen kokemus liikunnasta, sekä edelleen lasten ja nuorten fyysisen toimintakyvyn parantuminen.

Liikunnassa toteutuvat kehollisuus, fyysinen aktiivisuus ja yhdessä tekeminen. Tärkeää on motoristen perustaitojen oppiminen ja fyysisten ominaisuuksien harjaannuttaminen. Liikunta tarjoaa mahdollisuuksia iloon, keholliseen ilmaisuun, osallisuuteen, sosiaalisuuteen, rentoutumiseen, leikinomaiseen kisailuun sekä toisten auttamiseen. Henkilöstön tehtävänä on luoda kannustava, hyväksyvä ja turvallinen työskentelyilmapiiri. Tässä on oleellista lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus, sekä rohkaiseva palaute.

Päiväkotien läheisyydessä on runsaasti mahdollisuuksia liikkumiseen ja luontoon. Näitä lähiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään toiminnassa. Retket lähiympäristöön ovat luonteva osa esiopetuksen toimintaa. Lasten luontosuhteen muodostuminen alkaa liikkumalla luonnossa tutkien ja havainnoiden ympäristöä. Mahdollistamalla monipuolisen omaehtoisen ja ohjatun liikkumisen, lapsi saa myönteisiä kokemuksia liikkumisesta, ja löytää itselleen iloa tuottavat tavat liikkua. Jyväskylän esiopetuksessa panostetaan myös lasten uimaopetukseen. Jokainen esiopetusryhmä osallistuu kaksi kertaa lukuvuodessa uimaopetukseen.

Jyväskylässä on käytössä liikunta- ja luontovälinelainaamo, josta lapsiryhmät voivat varata välineistöä käyttöönsä. Liikkuva varhaiskasvatus – toimintamalli tukee osaltaan henkilöstöä lasten liikuntamahdollisuuksien järjestämisessä myös esiopetusryhmissä. Esiopetus ja kaupungin liikuntapalvelut tekevät yhteistyötä lasten liikkumisen edistämiseksi.

Jyväskylässä on käytössä Hyvinvoinnin vuosikello, jonka tavoitteena on vahvistaa lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Vuosikellon teemat käsittelevät muun muassa tunne-, vuorovaikutus-, kaveri- ja turvataitoja. Lisäksi vuosikello ohjaa käsittelemään opetuksessa hyviä arjen taitoja, kuten ravintoa, lepoa, liikuntaa ja ruutu-aikaa.

Henkilöstö keskustelee lasten huoltajien kanssa liikunnan merkityksestä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lähteenä. Huoltajia voidaan myös kannustaa liikkumaan matkat päiväkotiin kävellen tai pyöräillen, jos se suinkin on perheen arjen kannalta mahdollista. Yhdessä huoltajiensa kanssa kulkiessaan lapset saavat mallin yhteisestä tekemisestä ja liikunnan ilon kokemisesta.

Hyvä kaveri. Lasten kommentteja:

- ”Hyvä kaveri ei puhu rumia.”
- ”Sanottasko tosta vaikka, että semmonen, joka ei hermostu koskaan. Semmonen ei oo kiva, joka päättää mun puolesta kaikki. Se ei oo hyvä.”
- ”Hyvä kaveri piirtää ja leikkii mun kanssa.”
- ”Hyvä kaveri on sellainen, joka tulee leikkiin mukaan ja auttaa toisia.”

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷³. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/

äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁴ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylvyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille

⁷⁴ Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä Jyväskylän esiopetuksessa

Monikielisten lasten esiopetus järjestetään Jyväskylässä inklusiivisesti lapsen asuinalueen päiväkodissa tai koulussa. Ruotsinkielinen esiopetus järjestetään Pohjanlammen päiväkodissa.

Kasvun ja oppimisen palveluissa työskentelee kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen pedagoginen asiantuntija. Esiopetushenkilöstön kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoisuutta tuetaan esimerkiksi konsultoimalla ja säännöllisin koulutuksin. Jokaisessa toimipaikassa on nimetty kieli- ja kulttuuriyhdyshenkilö (Kiekuyhdyshenkilö), jonka tehtävänä on muun muassa vahvistaa oman päiväkotinsa henkilökunnan kulttuurista osaamista.

Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin lisäksi tuetaan lapsen katsomusidentiteetin kehittymistä. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmän lasten kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin. Lasten kanssa pohditaan omaa kulttuurista taustaa sekä kulttuurien yhteneväisyyksiä ja mahdollisia eroja.

Lapsen yksilöllinen suunnitelma toimii samalla monikielisen lapsen kotoutumissuunnitelmana. Huoltajien kanssa keskustellaan perheiden kieliympäristöstä sekä kulttuurisista ja katsomuksellisista tavoista, jotka kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Suomi toisena kielenä - opetuksen tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan saman suunnitelman kohtaan ”Kieleen, kulttuuriin ja katsomukseen liittyviä tarkentavia näkökulmia”.

Kielitietoinen pedagogiikka

Monipuoliset vuorovaikutustilanteet luovat pohjan lapsen kielellisten taitojen kehittymiselle. Jokainen työntekijä tiedostaa, että kaikki kohtaamiset ovat kielen oppimisen tilanteita. Eri kielet, kulttuurit ja katsomukset otetaan oppimisympäristössä huomioon yhdenvertaisesti siten, että eri kielten osaaminen, kulttuurien moninaisuus ja katsomusten arvostus näkyvät hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuissa sekä fyysisen oppimisympäristön rakentumisessa.

Esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmän kieliin hyödyntäen henkilöstöltä ja lapsiryhmästä löytyvää kielitaitoa. Lapsi tutustuu oman ryhmänsä varhaiskasvatuksen opettajan antaman kielisuihkutuksen avulla ensimmäisellä luokalla alkaviin A1-kieliin, joita ovat englanti, saksa, venäjä ja ranska. Kielisuihkutuksessa pyritään herättämään kiinnostus kieliin ja luomaan myönteinen kuva kielten oppimisesta. Oppiminen tapahtuu arjen tilanteiden lisäksi esimerkiksi vieraskielisten laulujen ja leikkien avulla. Jyväskylässä on valmistettu omaa kielisuihkutusmateriaalia myös esiopetuksen käyttöön.

Kielitietoinen suomi toisena kielenä - opetus (S2-opetus) toteutuu arjen vuorovaikutustilanteissa, integroituna muuhun pedagogiseen toimintaan sekä erillisenä, tavoitteellisenä ja suunniteltuna pienryhmäopetuksena. Lapsen esiopetuspäivään sisältyy useita tilanteita, joissa kielitietoinen henkilöstö voi monipuolisesti tukea lapsen kielen kehitystä. Arjen tilanteet ja oppimisympäristö suunnitellaan siten, että vuorovaikutus ja suomen kielen oppiminen mahdollistuu. Hyvä lapsituntemus on edellytys sille, että henkilöstö ohjaa lasta hänelle sopivalla kielen tasolla ja hyödyntää tarvittaessa kuvataukea. Henkilöstöllä on käytettävissään oppaat Monikielisen lapsen varhaiskasvatus ja esiopetus ja Suomi toisena kielenä opetuksen sisältöjä varhaiskasvatuksessa.

Lasten kielen kehityksen seurannassa ja arvioinnissa käytetään KieliPedaan perustuvia taitotasolomakkeita. Lapsen suomen kielen osaamisen arviointiin on käytössä myös muita arviointimenetelmiä, kuten Kettu-testi, Repun takanassa ja Roihusten eväsretki.

Äidinkielen tukeminen

Esiopetuksessa keskustellaan huoltajien kanssa äidinkielen merkityksestä ja monikielisydestä. Ensisijainen vastuu oman äidinkielen opettamisesta ja ylläpitämisestä on huoltajilla. Parhaimmillaan sekä lapsen äidinkielen että toisen kielen oppiminen tapahtuvat rinnakkain. Esiopetuksen henkilöstön osoittama kiinnostus lapsen äidinkieleen ilmaisee myös sen arvostusta, joka puolestaan innostaa ja rohkaisee lasta käyttämään äidinkieltään.

Eri kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin tutustuminen avartaa jokaisen maailmankatsomusta ja herättää kiinnostuksen muita kieliä ja kulttuureita kohtaan. Äidinkieliset laulut, lastenkirjallisuus ja yhteiset leikit saman kielisten lasten kanssa vahvistavat lapsen äidinkielen osaamista ja kielellistä identiteettiä. Lapsiryhmän kanssa opetellut monikieliset tervehdykset ja muut fraasit, värit, viikonpäivät jne. tukevat ja motivoivat kaikkia lapsia vieraiden kielten opetteluun.

Jyväskylässä perusopetuksen järjestämään äidinkielen opetukseen (2 tuntia/viikko) voivat osallistua ne esiopetuksessa olevat lapset, jotka puhuvat äidinkielenään tai kotikielenään muuta kuin suomea, tai haluavat ylläpitää ulkomailla opittua kielitaitoa. Huoltajat vastaavat lapsen ilmoittamisesta ja kuljettamisesta eri kouluilla järjestettävälle oppitunneille.

Perusopetukseen valmistava opetus

Vuoden esiopetuksessa ollut lapsi, joka ei ole pääosin saavuttanut A1-tasoa kuullun ymmärtämisessä ja puheen tuottamisessa, voi saada perusopetuksen yhteydessä annettavaa valmistavaa opetusta lähikoulussaan. Kesken esiopetusvuoden tai kesällä ennen koulunaloitusta Suomeen muuttanut oppilas voi tarvittaessa aloittaa perusopetukseen valmistavan opetuksen ryhmässä. Valmistavan opetuksen tarve ja paikka arvioidaan yksilökohtaisesti. Kouluun ilmoittautuminen tehdään normaaliin tapaan.

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁵ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁶ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki Jyväskylässä

Jyväskylässä esiopetus toteutuu inklusiivisen toimintakulttuurin periaatteen mukaisesti, jossa saavutettavuus sekä esteettömyys ulottuvat niin fyysisiin oppimisympäristöihin kuin oppimisen edellytyksiin. Lapsen tarvitsema tuki järjestetään lähialueluperiaatteen mukaisesti ja toteutetaan ensisijaisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Oppimisen edellytyksiä tukevia toimintatapoja ja -ympäristöjä muokataan ja arvioidaan säännöllisesti lasten tarpeiden mukaisesti. Esiopetuksessa toteutetaan lasten joustavaa ryhmittelyä huomioiden sekä ryhmäkohtaiset tukimuodot että lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁷. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

⁷⁵ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁶ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁷ Perusopetuslaki 20 a §

Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan lähipalvelu- ja inklusioperiaatteiden mukaisesti, jolloin lapsen tarvitsema tuki järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä. Tuen järjestämisen lähtökohtina ovat lapsen vahvuudet sekä lapsen kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Jyväskylässä esiopetusryhmissä on käytössä Pedagoginen suunnitelma, PESU. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt on jaettu PESU:ssa rakenteellisiin ja pedagogisiin järjestelyihin. Näiden toteutumista ryhmän toiminnassa arvioidaan säännöllisesti. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa PESU:un esiopetusryhmässä käytettävät oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt sekä ajankohdan, milloin nämä on otettu käyttöön.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja toteutetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelussa tulee näkyä monipuoliset työskentelytavat ja tuen rakenteiden suunnittelu ryhmän tarpeiden mukaisesti. Kaikki esiopetuksen toimipaikat laativat Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman, johon kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan toimipaikkatasolla. Päiväkodin johtaja vastaa toimipaikkakohtaisen lukuvuosisuunnitelman laatimisprosessista yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) kanssa. Tämän lisäksi varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa ryhmäkohtaiset tukimuodot esiopetusryhmän PESU:un. PESU:un kirjatut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat perusta lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa.

Jyväskylässä kaikilla esihenkilöalueilla työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettajia (veo). Esiopetusryhmissä veon työ kohdentuu henkilöstön konsultointiin ja erityisopettajan antamaan opetukseen esiopetusryhmän lasten tarpeiden mukaisesti.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁸ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁹. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁹ HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁰ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸¹, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoitona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸². Opiskeluhoitosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet Jyväskylässä

Jyväskylässä jokaiselle lapselle laaditaan esiopetusvuoden alussa Lapsen yksilöllinen suunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa. Jyväskylässä on käytössä yhdistetty suunnitelma, jota käytetään sekä esiopetuksessa että esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan liittyvä keskustelu käydään huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Mikäli lapsen arvioidaan tarvitsevan lapsikohtaisia tukitoimia, Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan kirjataan tuen tarpeen arvio ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta.

Jyväskylässä tuen järjestämisen pohjana käytetään paikallisesti laadittua Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kuvausta. Lisäksi esiopetusryhmän Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU) kirjataan ryhmässä käyttöön otetut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt on jaettu PESU:ssa rakenteellisiin sekä pedagogisiin järjestelyihin, ja näiden toteutumista ryhmän toiminnassa arvioidaan säännöllisesti. Tämän lisäksi PESU:un kirjataan ryhmässä toteutettavat ryhmäkohtaiset tukimuodot. Yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, jolla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista. PESU toimii esiopetusryhmän pedagogisen toiminnan perustana. PESU:a arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. PESU:n kirjaamisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

Jyväskylän esiopetuksessa käytetään Eskarin arki -materiaalia lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin havainnointiin, arviointiin ja dokumentointiin. Eskarin arki -materiaali toimii dokumentaation välineenä, ja se ohjaa pedagogisen toiminnan tavoitteiden asettamista ja pedagogisten toimintatapojen suunnittelua ja arviointia esiopetuksen arjessa. Materiaalin avulla voidaan tunnistaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen varhaisia riskitekijöitä.

⁸⁰ Perusopetuslaki 20 b §

⁸¹ Perusopetuslaki 20 a §

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Jyväskylän kaikilla esihenkilöalueilla toimii varhaiskasvatuksen erityisopettajia (veo), jotka tukevat henkilöstöä oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Esiopetusryhmässä voi työskennellä erityisavustajia ja/tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, velhoja, tukemassa yhdessä muun henkilöstön kanssa lasten osallistumista ryhmän toimintaan. Erityisavustajatyötä koordinoidaan keskitetysti ja erityisavustajien sijoittumista esiopetusryhmiin suunnitellaan lasten tuen tarpeiden pohjalta.

Esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu opiskeluhuollon piiriin ja on oikeutettu tarvittaessa yksilökohtaisen opiskeluhuollon palveluihin. Opiskeluhuollon järjestämisen periaatteet kuvataan tarkemmin luvussa 6.

Lasten ajatuksia kivasta kaverista:

- "Kivan kaverin kanssa on kiva leikkiä. Kissaleikit on parasta."
- "Hyvän kaverin kanssa mietitään, mitä leikitään. Jos ei olla samaa mieltä, voidaan vaikka neuvotella."
- "Jos on hyvä kaveri yhdelle, voi saada uusia kavereita."
- "Semmosen kaverin kanssa on kiva leikkiä, joka käyttää kaveritaitoja." Piirtäminen on parasta."
- "Hyvä kaveri ei jätä leikin ulkopuolelle."

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸³. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen Jyväskylässä

Jyväskylässä on tavoitteena luoda lapsille sujuva ja yhtenäinen kehityksen ja oppimisen polku, joka etenee varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta perusopetukseen ja edelleen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen. Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen joustavat käytänteet ja monialainen yhteistyö ovat perusta yhtenäiselle kasvun ja oppimisen polulle. Eri toimijoiden välisen yhteistyön tavoitteena on esi- ja perusopetuksen laadun kehittäminen sekä yhdenmukaisten käytänteiden vahvistaminen lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi.

Jyväskylässä tuen jatkumoa ohjaa yhdessä esi- ja perusopetuksen toimijoiden kesken laadittu Yhtenäisen opinpolun vuosikello. Vuosikellossa on kuvattu lukuvuoden aikana toteutettava yhteistyö ja sen tavoitteet. Tavoitteena on alueellisen yhteistyön vahvistaminen sekä yksilöllisen ja oppimista tukevan kasvun ja oppimisen polun rakentaminen jokaiselle lapselle. Yhtenäisen oppimisen polun käytänteitä ohjaa paikallisesti laadittu Yhtenäisen opinpolun pedagoginen käsikirja.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapsen saama tuki yhteensovitetaan esiopetuksessa annettavan tuen kanssa. Lapsen saama tuki kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan sekä esiopetuksen että esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Tavoitteena on luoda lapselle eheä päivä kokopäiväpedagogiikan mukaisesti.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁴. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁵. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan

⁸⁴ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁵ Perusopetuslaki 20 b §

mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärutmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁶. Ne ovat yleinen tukiopeetus, opetuskielen tukiopeetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaiisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁷. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopeetuksen⁸⁸ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopeetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmässä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopeetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopeetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopeetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopeetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopeetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

86 Perusopetuslaki 20 b §

87 HE 114/2024 vp, s. 57–58

88 Perusopetuslaki 20 b §

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹⁰ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot Jyväskylässä

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt edistävät lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Esiopetuksen toimintakulttuuri perustuu sensitiiviseen, jokaista kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Esiopetusryhmiin luodaan myönteinen ilmapiiri, joka turvaa jokaisen lapsen osallistumisen kaikkeen esiopetuksen toimintaan. Myös oppimisympäristön muokkaaminen mahdollistaa kaikkien lasten osallistumisen toimintaan.

Esiopetusryhmän toiminnan lähtökohtana ovat lasten yksilölliset suunnitelmat, jotka on laadittu yhdessä lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Esiopetusryhmän yhteiset pedagogiset tavoitteet määrittellään lasten yksilöllisten suunnitelmien pohjalta ja kirjataan ryhmän Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU). PESU:un kirjataan ryhmätasolla käytössä olevat oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, jotka ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Eskarin arki -materiaali tukee henkilöstöä tämän työn suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esiopetusryhmän toiminnan säännöllisyys ja ennakoitavuus tuovat turvaa lapsille. Kuvin tuettu päiväjärjestys on kaikkien nähtävillä. Fyysinen oppimisympäristö järjestetään mahdollisimman esteettömäksi, jolloin monenlaiset toiminnat ovat jokaisen lapsen saavutettavissa. Pienissä ryhmissä toimiminen mahdollistaa vuorovaikutuksen, jossa jokainen tulee kuulluksi. Joustava ryhmittely mahdollistaa opetuksen eriyttämisen lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan. Eriyttämisen avulla voidaan huomioida lasten tuen tarpeet sekä tarjota lisähaasteita niille lapsille,

⁸⁹ Perusopetuslaki 20 b §

⁹⁰ Perusopetuslaki 20 b §

jotka ovat oppimisessaan pidemmällä. Erilaiset toiminnalliset pienryhmät (esimerkiksi kehittyvän kielitaidon tuki, vuorovaikutusleikki) vahvistavat kohdennetummin lasten oppimista.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Kielitietoinen esiopetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä. Kielitietoisuus koskee kaikkia, ei ainoastaan monikielisiä lapsia. Kielellä on keskeinen merkitys osallistumisen ja osallisuuden kokemisessa sekä identiteetin rakentumisessa. Esiopetuksessa kaikkia kieliä arvostetaan ja jokainen kieli on hyväksytty.

Varhaiskasvatuksen opettaja suunnittelee ryhmänsä toimintaa ymmärtäen kielen keskeisen roolin oppimisen ja tiedon omaksumisen välineenä. Kielitietoinen oppimisympäristö tarjoaa runsaasti erilaisia tilaisuuksia puheen ymmärtämiseen, tuottamiseen ja kielen monipuoliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan ja heidän kanssaan käytetään monipuolista kirjallisuutta ja muuta kirjallista materiaalia. Lapset tutustuvat sekä puhuttuun että kirjoitettuun kieleen.

Lapsiryhmän henkilöstö huolehtii siitä, että lapsi voi kokea oppimisen iloa kielitietoisessa oppimisympäristössä. Henkilökunta mahdollistaa monipuolisesti kielten käyttämisen ja hyödyntää pedagogisesti kaikki arjen eri tilanteet. Jokainen tilanne on oppimistilanne ja jokainen työntekijä toimii kielen opettajana.

OPPIMISEN EDELLYTYKSIÄ TUKEVAT OPETUSJÄRJESTELYT	
PEDAGOGISET JÄRJESTELYT MM.	
Apuvälineet	Tarvittavat ryhmäkohtaiset apuvälineet
Toiminnan eriyttäminen	Joustavissa pienemmissä ryhmissä ryhmän lasten tarpeiden mukaisesti
Kielitietoinen opetus	Tuetaan kaikkien lasten kielellistä kehitystä, on osa kaikkea toimintaa esiopetuksessa
Työtavat ja oppimisympäristöt	Yhtenäiset ja johdonmukaiset työtavat. Muunnellaan siten, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti.
Vuorovaikutus- ja kommunikointitavat	Esimerkiksi puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät (kuvat, viittomat jne.)
Päivittäiset ja muut säännöllisesti toistuvat toiminnot	Selkeä ja ennakoitava päivärutiini
RAKENTEELLISET JÄRJESTELYT (mahdollistavat pedagogisten järjestelyjen toteuttamisen ryhmässä)	
Opetusryhmien muodostaminen	Muodostetaan joustavasti tukemaan jokaisen lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista
Tilojen esteettömyys	Tarpeenmukaiset järjestelyt
Henkilöstörakenne	Mitoituksen mukaisesti ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut ja ryhmäkohtaiset avustajat
Henkilöstön osaamisen vahvistaminen	Täydennyskoulutus sekä ryhmien tarpeiden mukainen, ennalta suunniteltu veon antama konsultaatio

Taulukko: Esimerkkejä oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa esiopetusryhmässä työskentelevä varhaiskasvatuksen opettaja. Myös muu esiopetusryhmän henkilöstö osallistuu toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Viime kädessä toiminnan suunnittelua ja arviointia johtaa päiväkodin johtaja.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Yleinen tukiopetus

Ryhmäkohtaiset tukimuodot järjestetään esiopetushenkilöstön yhteistyönä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutus pohjautuu varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) ja muun tiimin yhteiseen näkemykseen lapsiryhmän tuen tarpeista. Varhaiskasvatuksen opettaja antaa tarvittaessa yleistä tukiopetusta, jolla tuetaan lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Oleellista on opettajien välinen yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa sekä sen vaikuttavuuden arvioinnissa. Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan pienryhmissä, joissa voidaan joustavasti vastata lasten tarpeisiin. Pienryhmät voivat olla kiinteitä tai niitä voidaan muodostaa esimerkiksi opeteltavan asian tai lasten tarvitseman tuen perusteella.

Opetuskielen tukiopetus

Varhaiskasvatuksen opettaja antaa lapsille opetuskielen tukiopetusta. Sen tavoitteena on vahvistaa lasten opetuskielen hallintaa. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta, jota tarjotaan ryhmässä suunnitellusti ja niin usein kuin on tarpeen kaikille sitä tarvitseville lapsille. Opetuskielen tukiopetus voi sisältää myös suomi tai ruotsi toisena kielenä-opetusta. Opetus voidaan toteuttaa samanaikais- tai yhteisopetuksena, jolloin opettajien välinen yhteistyö on erityisen tärkeää.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) antama opetus muun opetuksen yhteydessä

Veo osallistuu lapsiryhmän opetukseen muun opetuksen yhteydessä, vastaten näin koko ryhmän tarpeisiin. Jyväskylässä käytössä oleva pienryhmätoiminta mahdollistaa opetuksen antamisen myös pienemmille lapsiryhmille, jolloin pystytään tukemaan yksilöllisesti lasten oppimista ja osallistumista esiopetukseen. Pienryhmiä muodostetaan joustavasti lasten tarpeiden mukaan.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹¹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹². Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹³.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

⁹¹ Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

⁹² Perusopetuslaki 20 c §

⁹³ Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁴ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁵, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalvveluja.

Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen Jyväskylässä

Ryhmämuotoisten tukitoimien ollessa riittämättömiä lapsen yksilöllistä tuen tarvetta arvioidaan ja lapselle suunnitellaan lapsikohtaisia tukitoimia. Arvioinnissa hyödynnetään muun muassa Eskarin arki -materiaalia sekä Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -kuvausta. Myös esiopetusryhmän Pedagogiseen suunnitelmaan (PESU) kirjatut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot toimivat pohjana lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa ja tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa. Lapsikohtaista tukea arvioi, suunnittelee ja toteuttaa esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Lapsikohtaiset tukitoimet rakentuvat lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tuki järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetusryhmässä. Inklusiivisen periaatteen mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus olla vertaisryhmässään. Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan kirjataan lapsikohtaiset tukitoimet ja laaditaan Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.

Jyväskylässä varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) osallistuu tarvittaessa lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Veo antaa lapselle Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti opetusta muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Jyväskylän esiopetuksessa toimitaan vakiintuneen käytännön mukaan joustavasti ja lasten tarpeiden mukaisesti muodostetuissa pienryhmissä, joihin veon antama opetus on luonteva suunnitella. Pienryhmien koko vaihtelee lasten tarpeiden ja toiminnan mukaan.

Jyväskylässä esiopetusryhmissä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisavustajia ja/tai varhaiserityiskasvatuksen lastenhoitajia, velhoja. He ovat muun esiopetushenkilöstön tavoin osaltaan mahdollistamassa lasten tarvitsemien tukitoimien toteutumisen.

94 Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

95 Perusopetuslaki 20 c §

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁶ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁷ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁸ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁹. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰⁰. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰¹ mukaisten opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystieteiden¹⁰². Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰³ tai tukipalveluita¹⁰⁴, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi Jyväskylässä

Mikäli oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot todetaan riittämättömiksi, esiopetuksessa tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa arvioidaan tarkoin, miten oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat esiopetusryhmässä toteutuneet, sekä miten niiden avulla on tuettu lasta ja miten lapsi on näistä hyötynyt.

96 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

97 Perusopetuslaki 20 d §

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

103 Varhaiskasvatustalaki 15 b § (1183/2021)

104 Varhaiskasvatustalaki 15 c § (1183/2021)

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetusryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointia varten selvitetään lapsen oma mielipide siltä osin kuin se on mahdollista. Lapsen mielipiteen selvittämiseksi voidaan käyttää esimerkiksi kuvia, teknologisia apuvälineitä tai muita tarkoituksenmukaisia menetelmiä. Myös huoltajien näkemykset kuullaan ja ne kirjataan Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin. Jyväskylässä Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan.

Opiskeluhuollon ammattilaiset, tai muut asiantuntijat esimerkiksi terveydenhuollosta, voivat osallistua tarvittaessa lapsen tuen tarpeen arviointiin ja tukitoimien suunnitteluun. Lapsen tarvitsemat lapsikohtaiset tukitoimet sekä tukea koskeva päätös voidaan suunnitella ja toteuttaa myös ilman monialaista yhteistyötä.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁵. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁶. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁷. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁸.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava¹⁰⁹ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva

105 Perusopetuslaki 20 e §

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

109 Perusopetuslaki 20 e §

suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹⁰.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma Jyväskylässä

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin pohjalta lapselle laaditaan Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laadinnasta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) osallistuu tarvittaessa suunnitelman laadintaan yhteistyössä esiopetuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Tukitoimien suunnittelussa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä huoltajien luvalla opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten sekä mahdollisesti muiden asiantuntijoiden kanssa. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan.

Lapsen osallistuessa esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, tulee lapsen tukitoimet kirjata yhdenmukaisesti sekä esiopetuksen että esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan. Jos lapsi osallistuu lukuvuoden aikana esiopetukseen eri toimipaikoissa, vastaa lapsen päätoimisen esiopetuksen toimipaikan varhaiskasvatuksen opettaja siitä, että tieto lapsen lapsikohtaisista tukitoimista siirtyy näihin rinnakkaisiin toimipaikkoihin.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa ja tukitoimien riittävyttä arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa vähintään kerran esiopetusvuoden aikana, tarvittaessa useammin. Keväällä arvioinnin jälkeen esiopetuksesta tehdään yhteistyötä lapsen tulevan koulun kanssa ja siirretään opetuksen järjestämisen kannalta oleellinen tieto lapsen tuen tarpeesta sekä annetuista lapsikohtaisista tukitoimista opetuksen järjestäjälle Yhtenäisen opinpolun vuosikellon mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen opettajien ajatuksia eskarista:

- "Kun näen onnistumisen riemun lapista."
- "Ahaa-elämykset on parhaita, kun lapset oivaltaa ja oppii, se on parasta!"

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹¹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹².

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹³. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen

¹¹⁰ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

¹¹¹ Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹² Hallintolaki

¹¹³ Hallintolaki 34 §

¹¹⁴ Hallintolaki 45 §

tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁵ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁶. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁷. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁸. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁹ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²⁰.

Tukea koskeva päätös Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa päiväkodin johtaja tekee hallintopäätöksen lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista esiopetuksen varhaiskasvatuksen opettajan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan (veo) esityksen pohjalta. Ennen hallintopäätöksen tekoa lapsen huoltajaa tai laillista edustajaa kuullaan kirjallisesti Lapsen tuen järjestämiseen liittyvä kuuleminen -lomakkeella. Kyseistä lomaketta käytetään myös silloin, kun hallintopäätöstä muutetaan tai se kumotaan. Lapsen vaihtaessa esiopetuksen toimipaikkaa, aiempi hallintopäätös kumotaan ja lapselle laaditaan uusi hallintopäätös.

Jyväskylässä yksityisessä esiopetuksessa hallintopäätöksen lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista valmistelee yksityistä varhaiskasvatusta ja esiopetusta konsultoiva veo yhdessä päiväkodin johtajan kanssa. Ennen hallintopäätöksen tekemistä lapsen huoltajaa on kuultu. Hallintopäätöksen tekee Jyväskylän kaupungin yksityisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen valvonnasta vastaava palvelukoordinaattori.

115 Perusopetuslaki 20 d §

116 Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

117 Perusopetuslaki 20 f §

118 Perusopetuslaki 20 e §

119 Perusopetuslaki 20 c §

120 Perusopetuslaki 20 f §

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²¹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö Jyväskylässä

Jyväskylässä esiopetuksessa käytössä olevan Hyvä alku -toimintamallin mukaan lapseen ja hänen huoltajiinsa tutustutaan ennen lapsen esiopetuksen alkamista. Näin luodaan pohjaa huoltajien kanssa tehtävälle yhteistyölle, avoimelle vuorovaikutukselle ja viestinnälle. Hyvä alku -keskustelussa saadaan tietoa lapsesta ja perheestä, huoltajien näkemyksistä, sekä lapsen mahdollisesti tarvitsemasta tuesta.

Lapsen tarvetta tukitoimille arvioidaan yhteisesti esiopetuksen henkilöstön, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja huoltajien kesken. Tarvittaessa pyydetään opiskeluhoollon ammattilaisia tai muita asiantuntijoita mukaan monialaiseen yhteistyöhön lapsen asioissa. Tukitoimia suunnitellaan huoltajien kanssa yhteisissä keskusteluissa. Keskusteluissa otetaan huomioon huoltajien sekä esiopetuksen henkilöstön ajatukset ja havainnot lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyen. Lapsen mielipidettä tukeen liittyen kuullaan ikään ja kehitykseen sopivalla tavalla, esimerkiksi haastatteleamalla lasta tai tekemällä havaintoja lapsen tavasta toimia. Lapsen vahvuudet, hänen oppimiseensa ja kehitykseensä liittyvät haasteet sekä yhdessä sovitut tukitoimet kirjataan Lapsen yksilölliseen suunnitelmaan.

Huoltajalla on oikeus saada riittävästi tietoa lastaan koskevien asioiden ja tiedon käsittelystä ja salassapidosta. Tietojen luovuttamisesta yhteistyötahoille sovitaan yhdessä huoltajan kanssa. Jyväskylässä esiopetuksen henkilöstö täyttää yhdessä huoltajan kanssa Tietojen luovuttaminen yhteistyötahoille -lomakkeen, jolla huoltaja antaa luvan nimetyille henkilöille tai tahoille välttämättömien ja tarpeellisten tietojen luovuttamiseen sovitulla ajanjaksolla.

¹²¹ HE 114/2024 vp, s. 12

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²².

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö Jyväskylässä

Esiopetuksessa tehdään tiivistä monialaista yhteistyötä eri toimialojen kanssa, jotta lapsen tarvitsemat tukitoimet voidaan suunnitella ja toteuttaa tarkoituksenmukaisesti. Yhteistyö on erityisen tärkeää laen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. Esiopetuksen henkilöstö tekee tarpeen mukaan yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa lapsen tuen toteuttamiseksi ja perheiden tukemiseksi. Yhteistyö sisältää muun muassa lapsikohtaisissa tukitoimissa konsultointia, sekä yhteistyötapaamisia lapsen esiopetusta ja kuntoutuksen järjestämistä koskien huoltajan, henkilöstön ja lasta kuntouttavien ammattilaisten kesken. Lapsiperheiden hyvinvoinnin tukemiseksi esiopetus tekee tarvittaessa yhteistyötä hyvinvointialueen lapsiperheiden sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen kanssa.

Esiopetuksessa oleva lapsi kuuluu opiskeluhoollon piiriin. Opiskeluhoollon lähtökohtana on yhteisöllinen opiskeluhoolto, jonka mukaan kaikille turvataan turvallinen esiopetusympäristö ja oikeus olla yhteisön jäsen. Tarvittaessa lapsi ohjataan yksilökohtaisen opiskeluhoollon palveluihin. Yksilökohtainen opiskeluhoolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä lapsen, hänen huoltajiensa, esiopetuksen toimipaikan, sekä hyvinvointialueen kesken. Opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa toteutettava yhteistyö on osa esi- ja alkuopetuksen välistä jatkumoa. Opiskeluhoolltoa ohjaa monialaisessa yhteistyössä laadittu Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhoolltosuunnitelma. Opiskeluhoolltoa koskevia järjestelyitä kuvataan tarkemmin luvussa 6.

Jyväskylän Kasvun ja oppimisen palveluissa on laadittu yhteistyössä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa Portaatiotyökalu käyttäytymisellään reagoivien lasten kohtaamiseen ja ohjaamiseen. Portaatiotyökalu tukee esiopetuksen henkilöstöä käyttäytymiseen liittyvien hoollten tunnistamisessa ja vaihteellisessa tuen suunnittelussa. Malli jäsentää pedagogisen ja rakenteellisen tuen sekä verkostoyhteistyön vahvistumista huollten kasvaessa. Tavoitteena on

tukea lapsen myönteistä käyttäytymistä ja hyvää arkea, sekä kohdentaa oikeanlainen tuki lapselle ja huoltajille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Jyväskylässä on esiopetuksen henkilöstölle suunnattua konsultaatiota autismitietoon, neuropsykiatriin piirteisiin, lapsen käyttäytymisellä oireiluun, monikielisyyteen, näkö- ja kuulovammaan, sekä tukiviittomiin liittyen. Konsultaatioiden avulla vahvistetaan esiopetuksen henkilöstön osaamista sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelua ja toteutusta.

Esi- ja alkuopetuksen välisen yhteistyön tavoitteena on turvata jokaisen lapsen tuen järjestäminen ja sopivan koulupaikan löytyminen. Yhteistyötä ohjaa Yhtenäisen opinpolun vuosikello. Jyväskylässä ohjataan suunnitelmallisesti lasten huoltajia ja henkilöstöä varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten varhennetun oppivelvollisuuden prosessien ja koulupolun suunnittelussa.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²³, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁴.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁵. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁶. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

123 Oppivelvollisuuslaki 2 §

124 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

125 Perusopetuslaki 26 a §

126 Oppivelvollisuuslaki 3 §

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁷, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁸ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁹ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³⁰. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

127 Perusopetuslaki 20 f §

128 Perusopetuslaki 20 d §

129 Perusopetuslaki 20 e §

130 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Varhennettu oppivelvollisuus Jyväskylässä

Varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta arvioidaan lähtökohtaisesti lapsen ollessa varhaiskasvatusikäinen. Arviointi voi käynnistyä lapsen tutkivan tahon suosituksesta tai yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa varhaiskasvatuksessa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) kokoaa selvityksen lapsen tilanteesta yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan, huoltajan sekä mahdollisten muiden yhteistyötahojen kanssa. Selvityksestä on tultava ilmi, miten lapsen vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite vaikuttaa lapsen oppimisen edellytyksiin ja miten lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Selvityksessä voidaan hyödyntää mahdollisia terveydenhuollon ammattilaisten laatimia lausuntoja sekä esimerkiksi Taaperon ja leikki-ikäisen arki- materiaaliin dokumentoituja tietoja lapsen kehityksestä.

Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta tehdään yhteistyötä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Jyväskylässä ohjataan ja tuetaan suunnitelmallisesti lasten huoltajia ja henkilöstöä varhennetun oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten varhennetun oppivelvollisuuden prosessien ja koulupolun suunnittelussa.

Ennen päätöksentekoa varhennetusta oppivelvollisuudesta lapsen huoltajaa on kuultava ja samassa yhteydessä huoltaja päättää, osallistuuko lapsi 5-vuotiaana esiopetukseen. Päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta tekee Jyväskylässä sivistyslautakunnan tehtävälleen toimintasäännön mukainen viranhaltija.

Päätöksenteon jälkeen lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen 5-vuotiaana. Esiopetuksessa lapselle laaditaan Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvio ja Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma, jonka prosessi on kuvattu tarkemmin luvussa 5.3.

Oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetusvuoden aikana suunnitellaan lapsen siirtymistä perusopetukseen yhteistyössä huoltajan, perusopetuksen toimijoiden ja monialaisen verkoston kanssa. Koulupolun suunnittelussa huomioidaan lapsen tuen tarve ja sen jatkuminen kouluun siirtymisen jälkeen. Kouluun siirtymistä edeltävänä keväänä tehdään lapsen tulevan koulun kanssa yhteistyötä tiiviisti arvioinnin näkökulmasta. Varhennettu oppivelvollisuus päättyy lapsen siirtyessä perusopetukseen. Ennen perusopetuksen alkamista arvioidaan lapsen tarvitsema tuki uudelleen. Arvioinnissa pohditaan, onko lapsella oppimiskykyyn vaikuttava vamma, sairaus tai toimintakyvyn rajoite.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³¹. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta

¹³¹ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³². Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³³. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁴.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁵. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁶. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁷. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Sairaalaopetus Jyväskylässä

Erikoissairaanhoidossa olevan lapsen esiopetus järjestetään yksilöllisesti lapsen terveydentila huomioiden. Yhteistyötä tehdään lapsen oman esiopetuksen toimipaikan, huoltajien ja sairaalan välillä.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu Jyväskylässä

Konsultoivaa sairaalaopetuspalvelua tarjoaa Keski-Suomen hyvinvointialueella Kukkulan koulu. Kukkulan koulun konsultaatiopalvelut on tarkoitettu ensisijaisesti niille esiopetusikäisille

132 Perusopetuslaki 4 a §

133 Perusopetuslaki 4 a §

134 Perusopetuslaki 4 a §

135 Perusopetuslaki 4 a §

136 Perusopetuslaki 4 a §

137 Perusopetuslaki 4 a §

lapsille, joilla on kontakti erikoissairaanhoidon avohoitoon (lastenneurologia, lastenpsykiatria, lastentaudit) tai perheneuvolaan. Jos yksilökohtaisessa opiskeluhooltotapaamisessa todetaan sairaalaopetuksen konsultaation tarve, voidaan konsultaatiopyyntö tehdä myös ilman hoitokontaktia.

Ennen konsultaatiopyyntöä huolenaihe on otettu puheeksi huoltajan kanssa ja yhteistyötä on tiivistetty. Yksilökohtaisessa opiskeluhooltotapaamisessa sovitaan yhteisesti konsultaation hakemisesta. Konsultaatiopyynnön voi tehdä myös hoitava taho, sosiaalitoimi tai muu viranomainen. Vapaamuotoisen kirjallisen konsultaatiopyynnön tekee hyvinvointialueen lääkäri, erityistyöntekijä tai muu viranomainen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalveluiden työmuodot ovat moninaiset ja ne räätälöidään yksilöllisesti lapsen tarpeiden mukaan.

Konsultatiivisesta sairaalaopetuspalveluista on Jyväskylässä luotu malli, joka ohjaa henkilöstön toimintaa ja kuvaa prosessin etenemistä yksityiskohtaisesti. Konsultatiivinen sairaalaopetuksen malli on toteutettu yhteistyössä Kukkulan koulun kanssa.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁸ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

Muut opetuspalvelut Jyväskylässä

Jyväskylän esiopetuksessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä esimerkiksi Valteri-koulu Onervan kanssa. Palveluiden piiriin ohjautuminen tapahtuu yksilöllisen arvioinnin perusteella. Arviointiin osallistuvat varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä lapsen huoltajan kanssa.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹³⁹ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikais sairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

¹³⁸ Perusopetuslaki 31 §

¹³⁹ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetyistä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴⁰, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen Jyväskylässä

Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen on harvinaista ja se perustuu aina tarkkaan harkintaan sekä monialaiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. Huoltaja voi hakea lupaa lapselleen aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin, jos sen on arvioitu olevan lapsen edun mukaista. Liitteeksi hakemukseen huoltajan on toimitettava psykologin ja/tai lääketieteellinen selvitys sekä esiopetuksessa kirjoitetut pedagogiset perusteet koulun aloituksen myöhentämiselle. Opetuksen järjestäjä tekee päätöksen koulun aloituksen myöhentämisestä kevään aikana, kuitenkin ennen koulun aloitusta.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta

- *Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla*
- *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut*
- *Luvun 5.3 osalta*
 - *Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu*
- *Luvun 5.4 osalta*
 - *Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa*
 - *Opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet*
- *Luvun 5.5 osalta*
 - *Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut*
 - *Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut*
 - *Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut*

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴¹ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴².

Opiskeluhoollolla¹⁴³ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁴, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁵.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁶ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁷. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁸.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁴⁹. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä¹⁵⁰. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä¹⁵¹ esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵² opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää¹⁵³ opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot

141 Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

142 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

143 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

144 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

145 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

146 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

147 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

148 Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

149 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

150 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

151 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

152 Terveydenhuoltolaki 15 a §

153 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhoitosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁴ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhoitosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁵.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁶ siitä, että opiskeluhoiton toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhoitopalvelujen riittävyys¹⁵⁷ huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoillon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arvioissa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotaustaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arvioissa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁸, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁵⁹.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoillon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien¹⁶⁰ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoito)

154 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

155 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

156 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

157 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

158 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

159 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

160 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶¹ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoollon, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoollon seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoollon perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶². Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶³ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuisissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁴.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhoollon palveluihin¹⁶⁵ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁶ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoollon kertomusten¹⁶⁷ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon rekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoollon on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁸. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoollon palvelujen osallisuus¹⁶⁹ opetuksen järjestäjän opiskeluhoollon suunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon monialainen yhteistyö¹⁷⁰ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷¹ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

161 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

162 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

163 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

164 EU:n tietosuojaja-asetus (679/2016), tietosuojalaki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

165 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

166 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

167 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

168 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

169 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

170 Perusopetuslaki 4 a luku

171 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷², johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷³ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvauksista yhteistyöstä¹⁷⁴ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Opiskeluhoollon toteuttaminen Jyväskylässä

Jyväskylässä on käytössä esi- ja perusopetuksen yhteinen opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelman laatimiseen on osallistunut asiantuntijoita sekä sivistyspalveluista että Keski-Suomen hyvinvointialueelta. Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma on linjassa Jyväskylän kaupungin hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman kanssa. Lisäksi esiopetuksen toimipaikat laativat yksikkökohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman, joka tarkistetaan ja vahvistetaan joka lukukauden alussa. Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa Jyväskylän kaupungin opiskeluhoollon ohjaus- ja kehittämisryhmä.

Esiopetuksen toimipaikassa opiskeluhoollon koordinoinnista, organisoinnista ja kehittämisestä vastaa päiväkodin johtaja. Varhaiskasvatuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) ovat vastuussa opiskeluhoollon toteuttamisesta, havainnoinnista, suunnittelusta ja dokumentoinnista. Lisäksi veo kartoittaa lapsen oppimisvaikeuksien syitä, arvioi lapsen kasvua ja kehitystä sekä toteuttaa pedagogista tukea varhaiskasvatuksen opettajan kanssa.

Esiopetuksen henkilöstö seuraa lapsen poissaoloja esiopetuksesta. Jo pienen huolen ilmaantuessa ollaan yhteydessä lapsen huoltajiin poissaolojen syiden selvittämiseksi. Esiopetuksen poissaolomalli on kuvattu Jyväskylän esi- ja perusopetuksen

¹⁷² Perusopetuslaki 29 §

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

opiskeluhooltosuunnitelmassa. Lähtökohtaisesti poissaolot eivät ole peruste lapsikohtaisille tukitoimille.

Esiopetuksen opiskeluhooltoon sisältyy ikäryhmälle suunnatut neuvolapalvelut, joiden tarkoituksena on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin sekä vanhempien ja koko perheen hyvinvoinnin seuranta ja tukeminen. Neuvola-, psykologi- ja kuraattoripalveluista vastaa Keski-Suomen hyvinvointialue.

Tarkempi kuvaus Jyväskylän yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista löytyy Jyväskylän esi- ja perusopetuksen opiskeluhooltosuunnitelmasta.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁵. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁶.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus Jyväskylässä

Jyväskylässä on mahdollista saada erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvaa esiopetusta yksityisissä päiväkodeissa. Steinerpäiväkotien esiopetuksessa painottuu steinerpedagoginen esiopetussuunnitelma. Kristillisissä päiväkodeissa toimintaa ohjaavat kristilliset arvot. Näissä kaikissa päiväkodeissa noudatetaan valtakunnallista esiopetusta koskevaa lainsäädäntöä ja esiopetuksen opetussuunnitelmaperusteita, sekä Jyväskylän esiopetussuunnitelmaa. Henkilöstö osallistuu Jyväskylän järjestämiin koulutuksiin.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁷ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §